

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Ianvarii Et Febrvarii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258

VIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77365](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77365)

clamore cōcurrentes, sancto Lucillo presbytero, simulque nobis, qui cum illo eramus, ignorantibus quod euenerat, indicauerunt. Tunc omnes exultantes in gaudio, diuinæ clementiæ gratiarum retulimus actionem.

Igitur illustris foemina Barbaria beatum Seuerinum, quem fama vel literis cum suo quondam iugali optimè nouerat, religiosa deuotione venerata est. Quæ post obitum eius audiens corpusculum sancti viri in Italiam multo labore perductum, & vsque ad illud tempus terræ minimè commendatum, venerabilem presbyterum nostrum Marcianum, sed & cunctam congregationem literis frequentibus inuitauit. Tunc sancti Gelasij sedis Romanæ pontificis autoritate, & Neapolitano populo exequijs reuerendis occurrente, in castello Lucullano per manum sancti Victoris episcopi in mausoleo, quod prædicta foemina condidit, collocatur. Qua celebritate multi diuersis languoribus afflicti, quos recensere longum est, receperunt protinùs sanitatem. Inter quos quedam venerabilis ancilla Dei, Processa nomine, ciuis Neapolitana, cum grauissimum ægritudinis pateretur incommodum, sancti viri prouocata virtutibus, in itinere properanter occurrit: & ingressa sub feretro, quo corpus sanctū portabatur, statim caruit omnium languore membrorum.

Laodiceus etiam quidam cæcus, inopinato psallentis populi clamore perculsus, sollicitè adstantes, quid hoc esset, interrogauit. Respondentibus autem illis, quòd cuiusdam sancti Seuerini corpus transiret, compunctus, ad fenestram domus, in qua manebat, est perductus, de qua poterat à sanis eminùs multitudo psallentium atque vehiculum sancti corporis contemplari. Cumque fenestræ enixiùs incumberet & oraret, protinùs uisidit, singulatim demonstrans omnes notos atque vicinos. Quo factò, cuncti qui uiderat & audierant, gratias Deo lachrymantibus oculis retulerunt.

Marianus quoque primicerius Cantorum sanctæ ecclesiæ Neapolitanæ, cum sanitatem post immanissimum languorem recipere pro ineffabili capitis dolore non posset, caput vehiculo credens apposuit, & mox dolore liberum subleuauit: memorque beneficij, semper in die depositionis occurrens, deuotum sacrificium Deo cum gratiarum actione reddebat. Monasterium igitur eodem loco constructum ad memoriam beati viri, hætenùs perseuerat: cuius meritis multi obsessi à dæmonibus, curati sunt, & diuersis obstrikti languoribus, receperunt & recipiunt sanitatem, Dei gratia operante, cui est gloria & honor in secula seculorum, Amen.

VITA S. GVDILAE VIRGINIS APVD BRABANTOS CELEBERRIMAE, EX PERVETVSTO
manuscripto codice transcripta, passim modicè emendata
phrasi per F. Laur. Surium.

Ligitur Sigeberti regis temporibus, qui fuit Dagoberti regis filius, extitit quidam comes Vuitgerus in pago Brabantensi, probabilis moribus, cuius thalamis inharebat coniunx dignissima, nomine Amelberga, Maioris domus Pipini inclyta sorore progenita: qui uterque, diuinis parili modo obtemperabant monitis. Quibus in seculo piè degentibus, sanctum & iustum contulit germen Dominus: utpotè beatum Enebertū, Cameracensium præfulem gloriosum, vita admirabili & meritis insignem: cuius etiā extitit re sorores, simili sanctitate probabiles, Reinildis sanctissima, & Pharaïldis moribus egregia. Horū ergò genitricē, tam felici prole pollentem, omnipotēs Dominus etiam alia foecundauit prole dignissima: & iam more parturientium anxietatis fluctuantem procella, qui in seruis suis cōsolatur, huiusmodi refocillatione recreare dignatur. Nox erat, & in terris mortales somnus habebat, cum eadē mater familiās sopori dedita, angelū adspicit, hæc sibi proferentem verba: Solue metum corde, utpotè foecūdata preciofo germine. Ipse enim rex cæli ferre iubet hæc solamina tibi. Cōcepisti fideliter, paries feliciter, venerabilis filiæ clarissima mater, q̄ ab ipsa puellari ætate diuinis adhærebis cetermonijs: in qbus perseuerās vsq; ad metas quæ breuis palmam

Trāsferretur eius corpus.

Cæcus illustri minatur.

Monasterium S. Seuerini post obitū eius constructū.

3. IANUAR.
Genus S. Gudilæ. Pagus Brabantens. pro Brabantia.

Mater eius per visum admonet.

palmam capiat vitæ perennis. Tali ore locuta visio angelica, eam cōpleto reliquit sermone, & in tenues euanuit auras. At illa talibus exhilarata visis, corpus è fratris corripit, & ad cælum manus cum voce tendit, & parans cëlitis delatis credula corda responsis, largitori omnium bonorū gratias reddidit. Orta est sanè hæc virgo Brabantēsiū finibus, vt prædictum est, à parentibus tam religiosus quàm nobilibus, eo tempore, quo beata Gertrudis vixit celeberrima in Dei rebus.

S. Gertrudis eam è sacro fonte suscipit.

Cùm ergò prædicti parentes virginis, filiam suam sacro fonte regenerare decernerent, præsentiam huius virginis expetunt, & vt eius regenerationis fieret testis, in omnes preces descendunt. Beata autem Gertrudis tam piæ preci assensum præbuit, virginisquæ Gudilæ regenerationi non solùm interfuit, sed etiam manuum suarum munditia eam sanctificauit, & de sacro fonte leuauit. Vndè factum est, vt virgo virginis mater per spiritum fieret, atque vlteriùs ad vbera doctrinarum suarum educandam suspenderet.

Aldegūdis. Vualdetrudis. In monasterio instituitur.

Huius etiam sanctæ virginis neptes, exitière sanctæ sorores Aldegundis atq; Vualdetrudis, vbertim bonorum operum flore fulgentes. Ergò cum iam beata virgo Gudila intra monasterij claustra sacre scripturæ lacte aleretur, & à sua sancta cōsanguinea, necnon spirituali matre pasceretur, Euangelicis sententijs non absurdè auditis, mentem ad cælestis patriæ desideria cœpit erigere, & ad beatam atque æternam vitam mirificè exardescere. Beata siquidem Christi virgo Gertrudis, eius animum incessanter incitabat, vt sacre virginitatis inuiolatam palmam seruaret, vt veniēte sponso, pulsans, nō cum stultis ad ostium remaneret, sed cū prudentibus cælestē gloriā feliciter possideret.

Matth. 27.

His nanque atque alijs huiusmodi quamplurimis beata virgo accensa monitis, huius seculi pompam respiciens, moribus ætatem superans, & sanctam mentem suspendens ad astra, totam se mirum in modum in Dei redigebat famulatum, à quo perenne flagitabat præmium. Vndè contigit, vt semper in dies melior se fieret, ætatumque sensu præcelleret: quia secundum illud Sapientis, doctrinam, & non pecuniam, disciplinamque magis elegit, quàm aurum. Crescente verò de die in diem ætate, crescebat morum probitate, vti Dei famulæ congruebat. Erat sanè corpore incorrupta, mente casta, amabilis cunctis, affabilis vniuersis, prudentia solers, fortitudine ingens, studio temperantiæ serena, iustitiæ zelo seuera, patientia laudabilis, mansuetudine insignis, pietate ineffabilis, feruens charitate bis tincta, stabilis fide robusta, longanimis spe inconcussa. Harum nanque omnium virtutum ornamenta augebat in eius animo cuncta disponens sapientia.

Prou. 8.

Virtutes S. Gudilæ.

Postquam ergò spiritualis eius genitrix, sanctissima videlicet Gertrudis, de huius mundi peregrinatione transiit ad patriam, & ab eiulatu & conuallè lachrymarum ad cæli regiam, vbi desiderati sponsi facie perfruitur, pijsima Christi virgo Gudila tantæ cognatæ solatio destituta, redit ad parentes suos, referens pectus sitibundum, potu sapientiæ referrum, parentibus deinceps subiecta, iuxta Apostoli præceptum. Erat autem in cōfinio villa, Morfella vocabulo, distans ab eorum mansione duorum milliariorum interstitio, in quo ædificatum fuit oratorium in honorē sancti Saluatoris. Hūc locum deligens Dei virgo, crebrò expetiit remota à suis, vitans eis esse molestia in omnibus etiam modicis rebus, atque appetens vacare contemplationi solius diuinitatis. Orationibus prolixis deputabat dies, continuabat & noctes, pernox in vigilijs, strenua in psalmodijs, exercitata in ieiunijs, macerabat se holocaustum Christi conspectibus, cui se totam deuota tradiderat ab annis puerilibus. & cū solo hīc esset corpore, quotidie animo ad æterna transibat. Sermo quoquē illius erat, iuxta Apostolum, sale conditus: sapissimè genuum flexionibus accommodata, cum lachrymis & compunctionibus cordis Dominum obsecrabat, vt quæcunque meditaretur vel ageret, conspectui eius accepta forent. Quanto autem pro huiusmodi facto aduersus virginem Dei fraudum suarum diabolus laqueos retenderit, explicare quis poterit? Sed virgo Dei tot tegebatur diuinis adminiculis, quot contra se omnium hostis vsus est tendiculis: tantoque ei obnixiùs resistebat, quanto ad insidiandum instare ipsum videbat.

Ephes. 6. Coloss. 3.

Exercitia S. Gudilæ, apud parentes manentis. Coloss. 4.

Quadam igitur nocte, dum ad idem oratoriū sancti Saluatoris, quod diximus, declinaret, vt in cōtritione spiritus sui ad cælestia suspirando illic pernoctaret, ecce hostis, q primæ parentis Eua calcaneo insidiabatur, huic virgini fraude, qua potuit, insidias moliebatur. Nam quia nox lumen negabat, secum virgo DEI lucernam habebat, quam pedissequa eius tunc fortè ferebat. Hanc non sine detrimento suū inimicus extinxit, si fortè

Gene. 3. Patitur in festationes dæmonis.

si fortè virginem fraude sua præoccuparet, eandemque à cœpto itinere renocaret. Sed elusit fraudem inimici in virgine virtus Christi. Nam virgo Domini, vt diabolicæ fraudis dissiparet laqueos, orationum clypeum assumpsit: vtque lucerna per diabolum extincta, reaccendatur, flexis genibus Deum deprecatur.

Exaudiuit Deus preces virginis, quas pro receptione fudit luminis: & tenebras quas ingessit princeps tenebrarum, dispulit luce miserationum suarum. Videres itaque lucernam sine manibus accendentis reaccendi, & in obsequium virginis, velut in noctu oculi, lumen extinctum restaurari. Cœptum ergò læta peregit iter, & ad oratorium, quò Est pernox in precibus. tendebat, peruenit, reliquumque noctis obsecrationibus & vigilijs transegit. Cumque aurora in matutinam lucem prorumperet, rebusque vultu suo colorem redderet, preces vigiliasque, in quibus hæc virgo totam noctem pernoctarat, longis suspirijs iam in diem continuabat. Nam pro carnis spiritusque sui contritione, & pro declinando populari fauore, sola, propria comite famula, pedibus nudis sanctorum loca sub nocturnis horis frequētare erat solita. Diebus verò, vt humanum vitaret fauorem, quasi dimidijs vtcebatur calceis, vt superior pars pedum videretur tecta: sicque Dei feruens amore incedebat, inferiore nuda relicta.

Sed dum id, quod piè egit, homines latere vult, fit res palàm, quam innotescere nolebat. Nam solo prostrata, & spe atque animo in cælos erecta, plantas quas nudas videre noluit, prætereuntium obtutibus non sine obliuione videndas reliquit. Sacerdos etiam id vidit, qui celebraturus Missam aduenerat, & quid ea res sibi vellet, satis superque mirabatur: atque horrore tanti facti percussus, eiusque algori condolens, diutissimè præstolabatur. Postquam autem illa ab oratione surrexit, continuo chirothecas de manibus suis extraxit, eiusque vestigijs supposuit, vt tam illustri meriti puellam religioso officio honoraret. Quas in manus humiliter virgo accipiens, & recedente sacerdote in alteram partem se vertens, longè à se projicere voluit: sed diuina operante clementia, ferè vnus horæ spatio in aère mansere suspensa. Quo stupendo rursus animata miraculo, immensas retulit gratias omnipotenti Deo: non suo imputans merito, sed illi qui suis semper adest fidelibus.

Expletis tandem à sacerdote Missarum solennijs, in quibus sancta virgo suum spiritum contribulatum Deo sacrificium immolauerat, ad proprij limina domatis remeant. Iam ferè medium iter emēsa fuerat, & ecce cuidam mulieri venit obuiam, quam longus mœror & diutina calamitas torquebat. Gestabat siquidem filium suum in humeris, qui cum languore natiuo ab aluo ipsius malefœta parētis deciderat in hanc lucem: iamque sol nonum voluebat annum, ex quo eundem puerum triplici malo debilitatum viderat. Etenim erat contractus, incuruus, caducis vultibus, & solam terram despectans cernuus, Organa etiam vocis erant impedita, & obmutuerat lingua. Quinetiam dira chiragra contuderat manuum articulos, intantum vt ori non ingereret cibos, nisi adiutorio alienæ manûs. Tanta igitur eius calamitate permota virgo Dei, & ex visceribus misericordiæ in lachrymas est soluta, ita vt ex lachrymarum indicio eum genuisse, & per omnia mater illius videri posset. Accessit ergò, & in humeros suos eum accepit, atque pro sospitate eius coram Domino aliquantulum fleuit. Cuius preces mox in aures Domini Sabaoth perueniunt, effectumque sui celerem inueniunt. Iam enim puero vocis membrorumque, retinacula laxabatur, & ad officium suum penitus excitabantur: membra in vsum mouendi roborabantur, atque lingua ad officium distinguebatur loquendi, primumque sermonem hunc habuit, quo matrem lætus sic inlammauit: Mater veni, mater veni. Mirabatur beata Gudila virtutem Dei ostensam per se: gaudebat etiam mater pueri, misericordiam Dei per beatam virginem declaratam erga se.

Ambæ gaudebant, ambæ stupebant, Dominique misericordiam semper superexaltare iudicium perpendebant. Sed hoc factum humilis virgo nube silentij appetens obumbrari, interdixit mulieri, nè id per eam aliquando ad aliorum notitiam deduceretur. At illa longè aliter acerbabat, quam virgo Dei iusserat: quia pro inopinata salute filij sui, pietatem nequibat tacere filij Dei: non vt verborum virginis Dei aspernatrix, sed vt deuota beneficiorum Domini veneratrix. Perlatum est igitur huiuscemodi miraculum ad populum circumquaque manentem, & celebre factum vsque in præsentem diem.

Est adhuc quod in virgine Dei miremur, quod per eam de excelso cælorum habitaculo patratum fide fateamur. More suo, quodam die in cella sua orationis pensum

P perage-

peragebat, & in cælesti contemplatione spiritum suspendebat suum: cùm ecce quædam mulier leprosa accedit, non sine fidē sospitatis suæ mox futuræ illò adueniens: cuius carnem ex diutina infirmitate putredo penè in vermes conuerterat, & ad mortem vsque perduxerat, nisi iam ex pietate diuina preciosa per virginem succurreret medicina. Porro pro deformitate suâ, à præsentia & consuetudine hominum intantum (vt ità dixerim) exulauerat, vt vix vlla cum quoquam ei esset familiaritas. Sed beata Gudila spiritu contrito & humiliato intrinsecus perfusa, præ commiseratione sermone cum illa satis multo est vsa, atque ex nomine sic inelamauit, & pro sospitate suâ, nè diffideret, admonere curauit: *Ô Herenfrida, inquit, mens tua fidei suæ ancoram in eum figat, qui sanat contritos corde, & alligat cõtritiones eorum. Preces proindè ingeminat solitas, suspiriorum atque gemituum accessione munitas: vt quidem leprosis mundatis, vnus tantum alienigenæ fidem inuenit, & pro gratiarum actione reuertentem laudauit, huius etiam mulieris fidem inspiceret, & eidem misericordiæ suæ antidoto consuleret. Cuius preces Dominus exaudiuit, omnemq; lepram miserationis suæ manu deterfit, vt nec cicatricum signa in ea relinquerentur, quibus lepre indicia notari possent. Quantis verò pro subita incolumitate sua gaudijs indulserit, facile ex similibus quisque colligere poterit.*

Pfal. 146.

Luc. 17.

Precibus suis sanat leprosam.

Miraculis post obitum mirificè coruscet.

Hæc & alia innumerabilia, & plura certè, quàm possit humana colligere scientia, per famulam suam operata est virtus diuina: quæ ideò notitiam mortalium fugerunt, quòd ex iudicio diuino publica non fuere. Ea tamen, quæ sciri contigit relatu antiquorum, suisque scriptis fides Maiorum præstitit, fidei sufficiant, atque pro sanctitate virginis illi satisfaciant. Voluit autè eam Dominus coruscare miraculis, quoniam in vita sua iustè & irreprehensibiliter viuere ei concessit. Igitur in eius præsentia & inimitabili vita, qualis esset meriti, crebrò diuina declarabant miracula: quæ ad scribendum nimium multa sunt, sed ex his paucis etiam eius cætera cognosci queunt. Soluta autem ab ergastulo corporis, multa prioribus ampliora & admiranda edidit miracula: quia etsi non viuunt corpore, viuunt tamè cum illo spiritu, qui est gloriosus in sanctis suis, & magnificus in omnibus operibus suis. O verè beata & multis præconijs digna, in qua delus non fuit: neminem iudicans, neminem condemnans, nulli malum pro malo reddens, sed coram Deo & hominibus iustè ac sanctè viuens. In hac itaque constantia animi perdurans, nedum per singulos dies, sed etiam per singula horarum momenta ferebat flagrantia interni desiderij videndi Deum deorum in Sion cælesti: quo quidem desiderio suo, & petitione, qua petijt, vt in domo Domini habitaret omnibus diebus vitæ suæ, non est fraudata.

Sanctum Dominico spiritu reddit.

Aa. 9:

Pópulus arbor hycem ad eius tumulu vires mirabiliter

Nam felici & vltimo eius præsentis vitæ termino accedente, Dominici sacramenti sese viatico circumquaque vallans, iturum ad cælos spiritum roborans, Pipino seniore principatum obtinente, sexto Idus Ianuarias, flentibus fidelium cateruis, supernorum ciuium gaudentibus turmis, illa sancta anima sanctorum cõtibz socianda, de mundi ludibrio migravit ad Christum, ab ipso perceptura æternæ felicitatis palmam, cui est honor, virtus & gloria in secula seculorum. Administrata autem sunt honorificè corporis ipsius funebria, & vt tantæ nobilitatis puellam decuit, ex concursu plebis non parum celebra fuere: vbi virtutes eius, quibus plurimum vsa est quoad vixit, etiam ab inuitis lachrymas extorquebant, & ab ipsis vix quenquam abstinere permittebant. Lugebant certè hanc nobiles quique, qui affuere, quibus humilitas & summa eius subiectio exemplo erant. Lugebant etiam orphanis & pauperes, ostendentes tunicas & vestes, quibus illos hæc altera Dorcas vestierat, & quotidianis alimoniarum stipendijs sustentarat. Sepulta est autem in villa Ham, quam hodieque eo ipso vocabulo constat nominari. Neque ad tumulum eius diuinæ glorificationis defuere magnalia, quæ viuenti ei semper præsentia fuere. Nam vno eodemque die ipsius sepulturæ, sole in Capricorni sidere posito: nunc quippe brumam facit deflexus ad austrum: arbor, quam ferunt populum, visa est subito ibidem virefcere, & quod natura temporis non habuit, in propagines formari & frondescere, in testimonium eiusdem virginis, in domo Domini vt palma florentis. Tanta nanque hincindè frondium seu ramorum iucunditate diffundebatur, vt omne æstiu temporis nemus vicisse putaretur. Magnus proindè in ore omnium super hoc miraculo rumor, & duplex in omnes permiscetur stupor, arborem & insperatè & intempestiuè creuisse. Vtrunque enim non satis quisquam ad-

mirari

mirari potuit. Mirum namq; fuit, arborem subito pullulasse: sed mirabilius extitit, eam hyemis tempore, quod natura (vt prædictum est) non habuit, vernasse.

Fecit autem Deus hæc consilio, quo nouit & voluit: fecit etiam potestate, qua uoluit, qui in principio creaturarum terram iussit germinare herbam virentem, semenq; iuxta genus suum facientem. Deinde pro miraculi huius admiratione plebs vndecunq; occurrit cum exultatione, Deoque in tam præclara virgine supplices offert preces, & miraculum, quod vidit, ubiq; gentium explicat. Contigit autem dum humaretur corpus sanctissimum, furem quendam exequijs eius interesse, & videre ornamenta, cum quibus sepultura tradebatur. Tertia verò nocte, nefas quod corde conceperat malitiosè, mortifero debriatus veneno auaritiæ, opere festinabat adimplere. Proh nefas: Ad sepulcrum accessit, gloriosam margaritam detexit, & vt lupus ad prædam, ita impudens fûrcifer gloriosum irruit deprædari sepulcrum. Nobilis ergò cum esset virgo, atque inclita profapia, & præpotentibus ac ditissimis parentibus, vt diximus, orta, non sua voluntate, sed fidelium potiùs amicorum apparatu, eius sacrosanctum corpusculum auro & argento, vesteque preciosa honorificè fuerat redimitum. Qui omnia sacilegus fur eius sepulcrum diripit. Heb. 4. secum absportans, diripuit, solo relicto sarcophago cum sacra virginis gleba. Quo factò, illius nutu, cui nuda & aperta sunt omnia, statim vltio subsequitur diuina. Nam eiusdem scelesti furis filia non multò post fœminarum choreis se admiscens, quum per plateas decantando, & huc atque illuc saltando cum cæteris discurreret, quædam illic adfuit mulier, sanctissimæ virginis familiaris & amica: quæ eam diligenter intuens, easdem armillas, quas in brachijs sacre virginis, dum sepeliretur, reliquerat, in eius lacertis esse certissimè recognouit. Tanta ergò admiratione commota, hoc illic adstantibus denudauit celerius.

Quibus admirantibus, confestim ea ad sanctissimæ virginis fratrem, Emebertum scilicet, delata fuere. Hic itaque pro atrocissimi immanitate sacrilegij dolore ractus cordis intrinsecus, quandoquidem ille locus, in quo furtum factum fuerat, suæ diœcesis erat attributus, totus auctoritate canonica in reos furti insurgens, maledictionis iaculû in eos vibrauit, & à sanctæ Dei Ecclesiæ gremio atque fidelium consortio sequestrans, dampnauit. Quibus tam meritò mulctatis, veluti arbor quædam si à proprio sit abscisa stipite, continuò vniuersi rami à priori arescunt atque desituuntur viriditate: ita omnis illa progenies, tam detestabili profluens stirpe, graui & varia postmodum est infirmitate vexata. Nulla enim huius generationis persona extitit, quin clauda vel aliqua pedum debilitate detenta, vel etiam gutturosa, præteritum luat facinus. Atque ita vsque in præsens huiusmodi in illis perseuerat infirmitas. Vnde datur intelligi, sacra virgine intercedente, illis temporaliter poenitere à Deo concessum esse, nè igni inextinguibili (quod multo constat esse deterius) æternum cruciarentur.

De sacri corporis eius eleuatione.

CV Migitur ex signis ad tumbam eius quotidie crebrescentibus, odorem virtutum eius fama aspiraret omnibus, ex consilio & dispositione altissimi, placuit fidelibus de loco sepulcri eam leuare, & in locum honori ipsius magis congruum transferre. Factumque est, vt ex consensu pariter & conuentu probabili vtriusque sexus personarum, certus præfiniretur dies transferendarum beatæ Gudilæ reliquiarum, quas ad Niuellense visum est transferre cœnobium ex consilio eorum, qui conuenerant, quandoquidem indignum censebatur thesaurum tanti precij oculi angulo humilimi viculi, quem loco celebri reponi oporteret. Sed consilium humanum, diuino non roboratum, in ipso suo conatu frustratum est. Nam cum feretrum, recipiendis reliquijs præparatum, mouere tentarent, vt eò, quod prædictum est, transportaretur, tanto pondere ibidem fixum est, ac si catenis insolubilibus teneretur adstrictum. Iraque quid agere debeant, præ stupore & sollicitudine vtrobiq; hæsitant: nec enim videbant quid agerent, vbi de occulto Dei iudicio quicquam præsumere non audebant. Venit proinde in mentem quibusdam religiosis consanguinitas beatæ Gudilæ, Aldegundis atque Vualdetrudis virginum Christi: si forte hæc virgo illuc membra sua transferri vellet, vbi altera harum virginum sedem suæ quietis haberet.

Obtinebat autem tunc reliquias earundem virginum Christi beatæ quidem Aldegundis

Iterum mar-
net immo-
bile.

gundis Malbodium, sanctæ verò Vualdetrudis Castrilocus. Destinabant ergò animo nunc huc, nunc illuc transferre: at similiter in mouèdo vires perdidere. Nam & huius rei adinuentio, per omnia in nihilū redacta est. Fatigari poterant, sed sanctā glebā mouere non poterāt. Singulis verò huic pōderi frustrā succedentibus, & in ipso conatu deficientibus, pietas diuina diutiùs suspensos tenere noluit, quos ad id operis inspiratione sua excitārat. Nam reuerendæ huic eleuationi quidam prouectæ, immò decrepitæ aratis intererat, qui vsque ad id temporis longum duxerat senium, solusque à diebus sanctæ Gudilæ superstes, cæterisque natu & industria prouectior erat. Huius spiritum diuina inspiratio mōx excitauit, & quò virgo Dei transferri deberet, edocuit: Nanque in hæc verba prorumpens, Videtur, inquit, mihi eam quietis suæ sedem in oratorio sancti Saluatoris iam elegisse, in quo eam, quoad vixit, assiduis suspirijs spiritū suum clarruit vouisse Deo. Tunc ad nutum senis intuitus omnium pendebat, eiusque sententiæ eorum, qui aderant, consensus se accommodauit. Et accedentes ad feretrum, tanta mox facilitate vsi sunt in ferendo, quanta priùs difficultate frustrā laborauerant in mouendo.

Fit facilè
mobile.

Deportatum est ergò ad prædictum locum, putà Morsellam, illud venerabile corpus, populis promiscui sexus cum laudè & tripudio comitantibus, miraculisque ex glorificatione diuina prosequentibus. E quibus ea, quæ fidelium relatu didicimus, vt posteris nota sint, narrabimus. Cùm à plebe, sanctum corpus in hymnis prosequente, dimidium itineris emensum fuisset, & iam ecclesiæ, ad quam festinabat, cantantium populus propinquasset, ecce surdus quidam, cui longa infirmitas aurium meatus clauferat, pro incommoditatis suæ remedio ad corpus sacrum propius accessit, & vt fidelibus in deportandis sanctorum corporibus moris est, propè * lipsana sacra virginis ex pietate ire voluit. Cuius fidem euestigiò sanitas repentina consecuta est, quam meritorum beatæ Gudilæ præstitit medicina. Haurit aure sonum, chorus indè stupet populorum. Tum verò pro receptæ sanitatis commòdo gratias Deo sanctæque virgini agit, atque sacrum corpus ipsius sequendo, reliquum itineris peragit, & cum populis, pro nouitate rei voces in altum dantibus, ad definitum sancti corporis locum peruenit. Vbi in Basilicam sancti Saluatoris sancta ossa introduxere, & cum magna lætitia post sacrum deposuere altare, & nomen sanctum eius iuste in aliorum sanctorum serie adscripserunt. Cumque Missarum celebrassent solennia, perfecto honore, læti redeunt domum, prædicantes sanctæ virginis nomen famosissimum, ac in sanctis suis mirabilem magnificantes Deum.

id est, reli-
quias.

Surdus re-
cepit audire
tum.

Stupèdum
diuinitus
translatæ
arboris mi-
raculum.

Carolus
Magnus
prædicatur.

Hoc verò die, quo translatum est corpus virginis in basilicam Morsellensem, virtus altitonantis ad nominis sui laudem, & suæ virginis ampliandū honorem, patefecit suæ omnipotentia vim in transferenda illa arbore, cuius superius fecimus mentionem: quæ videlicet in vico Ham coeperat crescere ad vestigia sanctæ virginis, depositionis eiusdem die. Hæc enim arbor olim apposita custos fidissima sanctarum reliquiarum, non defecit à suo obsequio etiam in translatione earum. Nam altera die eiusdem translationis in Morsellam, ea arbor sacre virginis membra est subsecuta, & è priori loco tam mirificè eradicata, atque ita conuenienter transplantata ante prædicti oratorij fores, quasi ibidem à primordio germinare coepisset ac crescere, cùm vtraque villa à se inuicem decem absit milliarijs. Neque paruum erat spectaculum videre arborem ex eo loco, vbi olim sine manibus creuerat putantium, etiam sine manibus subitò transisse eradicantium. Quod ad iussu Dei omnipotentis actum angelico ministerio intelligit, qui diuina prouidentia disponi omnia fideliter credit. Huius autem rei rumor circūquaque per cunctorum ora volitans, ad palatium vsque peruenit. Ea tempestate Romani Imperij habenas Carolus moderabatur, qui à trophæis frequentibus cognominatus est Magnus. Itaque fama volucris peruulgante, certatim studebant illuc aduentare tam longinqui quàm proximi, & miraculum, quod Christus ad gloriam suæ virginis monstauerat, ardebant intueri. Rex autem Carolus tam mirificis auditis miraculis, illuc deuotus aduenit, vbi ex miraculo prædictæ arboris nouum spectaculum sibi iniecit, & ex spectaculo compunctionis gratiam pensavit. Qui vt ecclesiarum Dei amator semper extitit, defensorque strenuus, in cunctis deuotissimus, eandem villam Morsellensem sacre virgini testamentis donauit legalibus, & prædictum prædiolum Ham, vnde arbor aduenerat, sub pluribus ac idoneis tradidit testibus: vt ei loco tota villa

villa deinceps subiecta maneret, vbi primùm arbor diuinitus processerat. Atque idem rex eo in loco sanctimonialium instituit collegium, decretisque regalibus facultatem illis famulandi Deo attribuit satis opportunam. Quæ singula testamento mandauit, subscriptis testibus assignauit, & ecclesiæ, in qua sancta iacebat, in perpetuam hæreditatem delegauit. Quæ quidem traditio vsque ad Vuenemarum rata permanfit: cuius vsurpatione iniusta, ad posteros suos eadem villa non sine offensa diuina pertransijt.

Post hæc memoratus rex Carolus, venationi pro more deditus, locis vicinis venationi aptis exturbabat rabidas feras à suis saltibus: inter quas miræ magnitudinis vrsus insequitur, qui iam multo spatio victus, cum nullum esset effugium, vndiq; campis latè patentibus, ac mortem imminentem iam iamq; capiendus, crebris differret flexibus, properè cursu recto tendit Morfellam, & in sancti Saluatoris irrumpit ecclesiã: vbi tum res contigit, quam facilius sit admirari, quàm eloqui. Nam Deus, qui, vt *Psal. 35.* scriptum est, homines saluat & iumenta: bestialem quodammodò vrsi sensum permutauit, rationemque quandam intelligendi in eo formauit. Erat nanque cernere, prope ipsa sacre virginis eum se inferre, & sub tanta protectrice, à strepitu insequentium iam securum, procumbere. Deindè oblitum feritatis suæ, flexa ceruice, submissòque humiliter capite, Sanctimonialium aduenientium vestigia lambere, ac more læscientium catulorum omnibus blandiri, & hoc ipso satis indicare, se fuisse defensum patrocinio famulæ Dei, eiusque deinceps paratum esse deseruire obsequijs. Quod vbi nunciatum est regi, cum suis rem, qua in bestia diuinitus agebatur, intellexit, Dei que magnalia in virgine venerans, recessit, sine eiusdem vrsi quidem læsione, sed non sine rei, quam viderat in vrsò, admiratione. Idem verò vrsus è syluestri, cœpit esse domesticus, & in reliquum apud eiusdem loci sanctimoniales non aliter vixit, quàm ab illis iussus esset.

Operæ precium mihi videtur non prætermitti silentio, vti eandem famulam suam clarificauerit opifex rerum per fines transmarinos. Rex quidam regebat populos sub placida pace, qui susceperat filiam ex legitima coniuge. Huic autem prima natiuitatis dies dedit initium vitæ cum membrorum labe, quippe quam languor cœuus debilitate contraxerat. Cui in visu persona muliebris, vultu & statura spectabilis apparuit, eamque ad tumulum virginis Gudilæ iam breuè sospitè fore prædixit. Expergefacta autem, patri & matri que viderat, retulit, stuporemque ipsis ea re attulit: quibus pro visione gaudium quidem creuit, sed quia locum ignorabant, sollicitudo tristitiam auxit. Tunc nocte sequente eadem visio puellæ apparuit, vtque bonis esset operibus intenta, admonuit. Quæ somno excitata, noctem illam diemque sequentem lamentationibus transegit, donèc tercia se nocte eadem, quæ antè apparuit, mulier præstò dedit, & consolationis viam primùm ingressa edocuit, quo beata Gudila pago orta, vbi post mortem sepulta, & ad quem locum postea esset translata: adiiciens etiam sanctimonialium collegium illic institutum, quæ in ipsius obsequijs versarentur, Christo desponsæ. Manè ergò his, que viderat, publicè enarratis, patreque & matre in gaudium excitatis, nauì vnà cum militum manu imponitur, emensò mari ad locum, vbi virgo Dei sedem suæ quietis elegerat, aduehitur. Vbi à sanctimonialibus suscepta, ac prope ipsa sacre virginis posita, orationis instantia ab eisdem per triduum fouetur: tandemque sospitatem, quam per visum accepturam se didicit, adipiscitur. Sicque pro membrorum officio restituto, incredibili affecta gaudio, licèt adhuc paganus esset detenta ritibus, Deum in tanta virgine miraculis coruscantem confitetur: ad patriam repedit, Deumque Christianorum publicè prædicat. Cuius incolumitas stuporem, gaudium, & fidem regi suisque attulit: stuporem, rei nouitate: gaudium, in filia recuperatione: fidem, in vnus Dei confessione. Tandem & ipse ad cœnobium sacre virginis, satis terrarum marisque emensus, vnà cum plurimis regni sui viris est adductus, baptismumque, quibusdam suarum rerum copijs ibidem oblati, est adeptus. Post cuius perceptionem eidem beate virgini vas argenteum donauit, quod in deferendis ad Ecclesiam oblati longo post tempore ibidem manentium conseruauit ætas. Indè patriam cum suis reuifit, edictumque proposuit, vt omnes sui regni homines baptismi fonte abluerentur, quod latè diulgatum, in vnum credere Deum fecit. Postremò, nul-

lum permisit regno militare suo, qui per paganisum rebellasset Christi regno. Sic per salutem vnus, multis prouenit animarum salus. Facile autem colligi hinc potest, quanta inter circummanentes signorum gloria fulserit, quæ longè etiam remotos populos illustrauit miraculis. Magna verè in cælis & in terris eius gloria, magna æquè ipsi apud Deum obtinendi, quæ postulat, efficacia: cuius meritis veri notitia Dei transmarinis data est gentibus: non illis, quos vocant Anglos: iam enim illi, docente Augustino, in Christum crediderant, quem, admirabili viro Gregorio auctore, doctorem acceperant: sed longè nimirum remotioribus, in infidelitatis cœno tunc temporis fordescentibus. Constat verò, sanctimonialium inibi floruisse collegium vsq; ad Hunnorū irruptionem. Vt autem cum illo sanctimonialium collegio actum sit, sequens sermo declarabit.

Post multa & magna miracula ostensa Morfellæ, dispensatione Domini collocata illic sanctimonialium congregatione in honorem dilectæ Deo Gudilæ virginis, multiplicata populorum malitia, lata & prospera diaboli versutia perturbauit. Ipse quippe aduersarius noster, qui bonis inuidet, & malis lætatur, tanquàm leo rugiens circuit, querens quem deuoret, & si qua adhuc virtutum vestigia remanserunt in terris, ea nititur omni impietatis abolere molimine. Vt ergò iacula atrocitatis suæ in corpora liberius contorqueret, heu dolor & facinus, primò venena sua in animas diffudit, tanto grauius, quanto abundantius. Indè ascendente ad Dominum clamore nequitiæ Christianorum, vt similem inuenirèt poenam, fines Lotharingiæ gens inuadit Danorum. Sanctuaria vertebantur in derisum, in prædam substantiæ incolarum. Ità pace turbata, res cœnobij Morfellenfis paulatim diripit aduersariorum insatiabilis cupiditas.

Qua tempestate, metu paganorum agente, sacratissimæ virginis Gudilæ corpus à supradictò cœnobio in locum, qui dicitur Capramons, deportatur. Intereà pagani impietatis suæ funiculos latiùs protendentes, atque rapinæ vastationisq; fomitem magis ac magis sitientes, quæcunque poterant, planè euastarunt, nec etiam à cœnobio Morfellenfi abstinuère manus. Nam igni ab eis vsque adeò concrematum est, vt nulla nostro tempore eius vestigia supersint. Sed sicut nobis Dominica vox testatur, omne regnum in se diuisum, desolabitur: Ludouicus rex Austrasiorum, fines Francorum iniuste inuaserat contra fratres suos. Facta indè pace inter eos, datisque sacramentis, cum reuerteretur, Nortmannis, qui erant progressi vsque ad Carbonariam, in loco, qui dicitur Thimnim, obuiam venit, & cum illis absque mora confligit, & Deo propitio, ex eis maximam partem gladio strauit: reliqui in fugam dilapsi, in fisco regio se communiunt: deindè noctu ad classem se recipiunt. Postè Vuahalim fluiuium ingressi, Nouiomagi ad regium palatium applicuerunt, ibique castra posuerunt. Quod cum ad notitiã Ludouici perlatum esset, absque dilatione cum exercitu venit, & munitiorem obsidione cinxit. Conferro cum eis nonnullis diebus prælio, non adeò præualuit: quòd palatium ingentis magnitudinis mirique operis, hostibus tutissimum præberet receptaculum. Postremò rex accepta pollicitatione, quòd si ab obsidione cessaret, Nortmanni continuò de regno eius discederent, cum omnibus copijs recessit. Illo recedente, Pagani palatium vnà cum munitiione exurentes flammis, nauibus ascensis, maiori numero congregato, cum inestimabili multitudine peditum & equitum confederunt in loco, qui dicitur Haslon iuxta Mosam. Et primo impetu finitima loca depopulantes, Leodium ciuitatem, Traiectum castrum, Tungrensem urbem incendio cremant. Altera incursione Ribuariorum finibus effusi, cædibus, rapinis ac incendijs cuncta deuastant. Coloniam Agrippinam, Bonnam, ciuitates cum adiacentibus castellis, Tulpiacum, Vulpiacum, & Nouesium igne comburunt. Post hæc Aquigranense palatium, indè & Malmundariense & Stabulense monasteria in fauillam redigunt. Arduennam percurrentes, Prumiense cœnobium ingrediuntur ipso die Epiphaniæ Domini: Interfectis omnibus, quos ibi inuenerunt, monasterium igne consumunt: & onerati præda, ad castra redeunt.

Dum hæc aguntur, Ludouicus rex apud Franconofort moritur. Nortmanni audita morte regis, nimio exultabant tripudio: & iam non de conflictu, sed de præda cogitabant. Igitur cum omni festinatione exeunt, & Treuironum ciuitatem nobilissimã die sacratissimo Cœnæ Domini occupant: In qua vsque ad sanctum diem Paschæ festi-

sa ab

Augustinus
missus à S.
Gregorio
Papa, eius
nominis l.
in Angliã.

1. Pet. 5.

Barbari po-
pulantur re-
giones Chri-
stianorum.

Luca 11.

Nortmanni
Nouiomagi
obtinuerunt.

Multas vr-
bes flammis
exurunt.

sa ab itinere corpora recreantes, omne tentorium vr̄bis circumquaquē vsque ad solum demoliti sunt. Deindē ciuitatem flammis exurentes, ad Mediomatrices dirigunt aciem. Treuiris cōburitur. Quod cūm comperisset eiusdem vr̄bis antistes, adiunctis sibi alijs episcopis vel comitibus, vltro illis obuiam ad pugnam procedit. Inito certamine, Nortmanni victores exiterunt, & episcopo interfecto, ceteri fugerunt. Pagani iter, quod cōeperant, deserentes, cum ingenti pr̄da summa celeritate ad classem reuertuntur. Iisdem verò temporibus Carolus, huius nominis & dignitatis tertius, licet grauib; & multimodis regni negocijs occupatus, tamen aduersantes Nortmannos, Deo auxilium ferente, regno depulit. Alij habēt, quod data pecunia, è regno deo cesserint.

Postea verò gens Hungarorum finibus suis egressa, regnum Bauarorum ac Lotharingæ occupat, caedibus, rapinis ac incendijs omnia vastat, & vsque ad Carbonariam sylvam igne & pr̄da demolitur. Sed Otho senior tunc temporis Imperator, multimodis regni & suorum procerum impeditus incommodis, dum aduersantes non cohibet hostes censura regie seueritatis, maiorem licentiam iniuste agendi tribuit etiam domesticis. Bellum tamen contra Hungaros susceptum, Deo misericorditer dispensante & pro suis pugnante, satis feliciter peractum est. Rex ipse Hungarorum cum suis principibus captus est: ceteri verò interfecti, & funditus sunt extincti.

DE RELIQUIIS S. GVDILAE.

Igitur post tanta flagitia recedentibus paganis, beatæ Gudilæ corpus ad prædictum cœnobium, ab Danis iam in nihilum redactum, redijt. Quod quanquàm hostium irruptione sui que destructione vilesceret, beatæ tamen virginis corpus ibidem seruabatur, ea que reuerentia, qua loci eiusdem tulit paupertas, illud venerabatur, donec Vuenemarus quidam subintravit, qui vt altera pestis eundem locum iniusto possidendi desiderio vsurpans, omni crudelior belua, specie Christianus, non opere, paganos ipsos nimia vicit crudelitate. Bona ecclesiastica in vsus suos & suorum stipendia satis audacter præsumpsit vendicare, & ancillas Christi iniurijs & egestate afflictas, compulit fugere, & vt oves sine pastore circumquaquē vagantes, errare. Si quam autem è numero DEO seruientium mors occupabat, locum eius auaritia Vuenemari supple-re nolebat: sed non mirum erat, quippe qui & viuentibus sua negabat. Hoc tandem iusto Dei iudicio tam animæ quam corporis morte damnato, dolet ecclesia ipsum reliquisse filios. Vuenemarus bona ecclesiastica sibi fecerant vendicat. Quorum vnus Hermenfridus res ecclesiæ supradictæ inuasas iniuste, non timuit mortuo patre suscipere, & quidem per aliquot annos sine alicuius contradic-tione vel defensione.

Hoc enim tempore, vt clamat veritas scripturæ, neque rex, neque dux in Israël erat: sed vnusquisque in via cordis sui ambulabat. Tanta nanque aliorum malorum pericula, tanta vndiquē aduersitatum creuerant incommoda, tanta insuper principum erat negligentia, vel defensorum impotentia, vt res ecclesiarum minui vel diripi in his finibus ab aliquo, iam esset pro minimo. Post hæc Ottone secundo tenente imperium, Carolus frater Lotharij regis Francorum, in regno Lothariensi adeptus est ducatum. Iudic. 17. 18. 21. Qui statum imperij dolens perturbari multipliciter, ad melioranda negotia multorum animam solerter aduertit. Vnde inter cætera res ablatas ecclesiæ Morsellensi inuasorum partibus nisus est subtrahere, & sanctæ Gudilæ famulantibus restituere. Sed quiuis scire facile potest, quam difficile corrigantur, quæ in consuetudinem venerunt diutina dilatione. Sua loco sancto volebat reddere industria Caroli Ducis, sed obstabat audacia peruasoris, nec Deum timentis, nec hominem reuerentis. Insurgunt testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Hermenfridum omnes suæ partis clamant esse patris successorem, & paterni boni hæredem. Ducis autem praualente potentia, Hermenfridus sui que complices, amantes terrena, paruipendentes caelestia, inito consilio inuasas terras retinent sibi, & preciosam margaritam, omnibus datis comparandam, corpus scilicet sanctæ Gudilæ, dant bono negociatori, Carolo videlicet glorioso duci. O miseros & miserandos, qui instar brutorum animalium terram respicientes prono pectore, ac ventri obedientes, non Deo, ipsi se indignos iudicant tanto dono. Et sicut paternam rapacitatem eis hereditate cessisse gauisi sunt, sic quasi æterno mucrone perfoffi, paternæ necis exitum sibi cōtigisse tristati sunt. Nam vniuersos eiusdem Vltio diuina in vsu posses.

Patres possessionis coheredes, inaudita miserabilique nece notum est finiri ad extrema venientes.

S. Gudila
transfertur
Bruxellas.

S. Gudila
transfertur
Bruxellas.

Carolus
dux quæ sit
largitus ec-
clesiæ eius.

S. Gudila
ad S. Mi-
chaelis ec-
clesiam
transfertur.

Carolus verò dux pro nihilo ducens damna terrarum, felici commercio gaudet se celestem accepisse thesaurum. Quem cum debito honore in ecclesiam sancti Gaugerici Bruxellas intulit, & quid sibi cessisset boni, volens probare oculis, temerè, quannis deuotè, aperuit thecam virginis: sed mirum dictu, ecclesiam totam derepentè nebula circumfundit, omnemque diurni luminis adspèctum in nocturnas tenebras permutans, oculos presentium caligo retundit, atque sic providentia Dei omnes ab incepta temeritate retraxit. Saniori interim dux innitens consilio, se vnà cum aliquanta fidelium plebe in contritione carnis ac spiritus coarctauit triduo, vt quod faciendum incauta persuasit temeritas, summa, quæ omnia vincit, humilitas impetraret. Et iam tertia dies illuxit, memoratusque princeps ad loculum beatæ virginis cum sacerdotibus ac thymiamate accessit, aperuit, & quod desiderabat vidit, inuocataque Dei maiestate occlusit, ac sigillo obsignauit. Postea verò partem quandam villæ, quæ vocatur Molenbecca, sanctæ Gudilæ tradidit, & sex familias addidit, & alia complura altaris vestimenta donauit. Illic non sine magna veneratione quieuit vsque ad tempora comitis Baldrici, nepotis Caroli ducis. Millesimo quadagesimo septimo anno incarnationis Dominicæ, XV. indictione, Damasus summo Pontifice Apostolicæ sedi presidente, Henrico II. regnante, dedicatum est in monte Bruxellis templum XVI. Calend. Decemb. ad laudem nostri redemptoris, in honorem sancti archangeli Michaëlis à Gerardo Cameracensi episcopo. Lambertus verò, qui & Baldricus comes, Henrico fratri succedens, cuius presentia tunc omnia illic congruenter erant ordinata, eodem die illud corpus sanctissimum de ecclesia sancti Gaugerici cum episcopo cæterisque sacris ordinibus leuauit, atque cum summo honore in ecclesia sancti Michaëlis reposuit. Et adueniente in omnibus vxore sua Oda, quæ fuit Gozelonis ducis filia, ad seruiendum Deo sanctæque Gudilæ virgini, ibi clericos constituit, & ad vsus eorum ipsam ecclesiam cum decimis, & alia plura legaliter contulit. Ibi nunc quoque, ad ostendenda gloriosæ virginis merita, multa & magna sunt miracula. Hæc de virgine Dei pauca tantum è multis in nostrâ venère notitiam, ommissis proculdubio plurimis, quæ nos præterierunt. Sed hîc nostrâ de virgine claudatur oratio, eiusdemque nobis non desit intercessio, quæ & me scribentem, & te Christiane respiciat legentem, Amen.

**BERNARDI IVSTINIANI ORATORIS EXPOSITIO
LITISSIMI, IN BEATI LAURENTII IVSTINIANI
Venetiarum protopatriarchæ vitam, ad monachos Car-
thusienses Præfatio.**

Esî non dubito, venerandi patres, quin Patriarcha Laurentius sicut viuens solebat, ita etiam vita functus excipietur à vobis omni pietatis officio: iucundiores tamen eius aduentum esse existimaui, si rationem, qua suauissimus gratissimusque hospes ad vos veniat, cognoueritis. Nam quum eum à teneris annis dilexisssem, plus etiam quàm parentem, atque illius discessu moerens, desiderarem aliquid solatij, optabam (vt amantium mos est) aliquam illius imaginem, non Lysippi quidem manibus, aut Apellis, sed quæ potius exprimeret & mores illius, & actiones, & verba: quæ nisi literarum viua (vt ita dixerim) pictura fideliter atque perfectè representari non possent. Illud igitur vnum cupiebam, illud optabam, singulares illius cælestesque virtutes, & cuius pontificum veterum merito non impares, præstantis alicuius ingenij literis illustrari. Quod cum ipse mecum sæpiùs agerem, sæpè etiam cum his venerabilibus patribus vestris, qui apud nos sunt, & præsertim cum angelici spiritus viro Francisco Taruisano, præfecto vestri cœnobij, accidit inter nos officij quedam & pietatis plena contentio. Quum orarem ego illum, & ille contra me, vt aliquid de vita nostri pontificis scriberem: dicebam esse illi auctoritatè, esse doctrinam: consueuisse per multos annos cum Laurentio, multa vidisse, multa cognouisse: singulari charitate ac reuerentia ei fuisse deuinctum: Vereri me præterea dicebam, nè si ego scriberem

Franciscus
Taruisanus.

scriberem, sanguinis propinquitatis obest fortasse Laurentij causæ, & (velut in foro solet) testimonium nepotis in causa patris suspectius haberetur. At ille eisdem contra me rationibus urgebat enixius, & facultatis, & consuetudinis, & amoris: atque (vt est præstanti doctrina & vsu rerum) intueri iubebat Ambrosium, qui Satyri fratris laudes duobus libris complexus est: adspicere Bernardum, qui Gerardo fratri, inter cæteras nobilissimas super Cantica homilias, locum præcipuum eius laudibus inseruit. Neque Latinos solum memorabat, sed Græcos etiam. Nam & Chrysostomus parentis, & Basilii filii sororis vitas & laudes, quemadmodum noster Aurelius Monica matris, prosecuti sunt. An (præterea dicebat) si quotidie vides alienos & externi generis homines concurrere ad illius sepulcrum, qui aut statuas, aut flores, cercosve in testimonium venerationis apportent: quid tandem tibi necessitudine nepoti, pietate filio, tantis illius beneficijs obstricto agendum est? Te certè audiui, quum diceres illum tibi sæpè magnis in laboribus præsentem adfuisse numine, quemadmodum promisit ipse tibi, dum migraret à vita. Nonne igitur ad illius honorem & gloriam, (nisi ingratiissimus esse vis & haberi) quicquid in te est aut facultatis & ingenij, aut denique studij & diligentia, conferendum? Hæc igitur ille quum diceret non minus prudenter quàm amicè, certè in memoriam redigebat, id ipsum vsu accidisse, ferè per omnes ætates. Omitto enim præscos illos gentiles, vt Catonem, vt Cæsarem, vt Thucydidem & Xenophontam: quorum hi Græcis, illi Latinis literis res illustrauere suas: adeo non de amicis aut propinquis, sed de seipsis scribere non dubitauerunt. Dicam de nostris. Certè Athanasius Antonij, Martini Seuerus, Bernardus Malachia, Gregorius Basilij, Gregorij Chrysostomus scripsere vitas, aut discipuli omnes, aut amicissimi. Itaque refragari iamiam poteram summæ authoritatis exemplis: sed illa præcipue ratione non poteram, quam de illius erga me memorauerat beneficijs. Abijt enim optimus pater ea maximè tempestate, quum me familiamque meam turbulentissimi fluctus & procellæ varijs modis impeterent, vt mergi penitus necesse fuerit, (tu scis bone Deus) nisi inuocatus semper à me benignissimus pater, in tantis malis atque periculis opem tuam impetrauisset. Vt extaret igitur aliquod grati animi officium, quod profecto ab nepote erga patrum sine scelere omitti non potuit, appuli animum ad scribendum. Quæ autem narrabimus, verè possumus dicere cum Apostolo, quia non solum à fidiissimis testibus audiui, sed pleraque ipsi vidimus oculis nostris, & manus nostræ contrectauerunt: præsertim cum ab initio pontificatus ad vltimum vsque vitæ diem, ab illius (vt aiunt) latere nunquam ferè discesserimus. Placuit autem vobis potissimum inscribere, clarissimi athletæ Christi. Nam quum Leonardi parentis cineres atque ossa, me, apud vos habeam pignus eximie erga vos familiæ nostræ obseruantia & pietatis: cur germanos optimos atque dulcissimos, qui se incredibili pietate dilexerunt, quantum in me est, pari quoque contubernio non donem? Venit igitur ad vos Laurentius, pater & vita sanctus, & doctrina instructus, & miraculis coruscans: quibus quidem ornamentis quid accedere possit, non video. Sunt autem summa omnia hæc, & habitant adhuc in oculis omnium: ex quibus & voluptatem in legendo, & fructum in imitando percipere possitis.

Serm. 26.
in Cantica.
for. & Gregorius Nazanzenus.

Nota quid
cõferat pia
inuocatio
Sanctorum.

1. Ioan. 1.

QVO GENERE, QVIBVS PARENTIBVS SIT
ORTVS, ET QVO PACTO ADOLESCENS AD DISCIPLINAM
monasticam sit profectus. Cap. I.

Natus est igitur Laurentius Venetijs, Bernardo Iustiniano s. IANVA, patre, matre verò Quirina. De vtriusque familiæ nobilitate neque multa dicere, neque omnino silere licet sine illius Genus S. Laurentij, iniuria. Nam sicut his fortunæ donis gloriari, superbæ leuitatis est: ita fortiter contempsisse, quod Laurentius fecit, summæ grauitatis. Celebre igitur est, & in antiquis Venetorum monumentis extat, Iustinianam familiam à Iustiniana Familia Iu. Iustiniana, ni posteris defluxisse: tres fratres Constantinopoli pulsos per seditionem, venisse in Italiam, atque Venetijs confedisse. Huius familiæ virtus cum multis in bellis, tum in eo maximi-

maximè claruit, quod à Vitali Michaële duce Veneto aduersus Emmanuelem Imperatorem Constantinopolitanum feliciori initio, quàm euentu, gestum est. Classè nobilissimam centum triremium, & viginti nauium dux Venetus centum diebus confecit, & in altum deduxit: quæ quum omnem oram Illyrici maris, portus deindè Epiri atque Achaia, & deindè maris Aegæi insulas penè omnes recepisset, captæque deniquè ac spoliata Chio, ad insulam, quæ nunc dicitur sanctæ Panagiæ, diuertisset, & descendisset aquatum, (seu pestis illa fuit, corrupto cæli tractu, seu, quod magis creditum est, infectæ ab hostibus veneno aquæ) sanè incredibili lue vastata est. Iustiniani quicumque per atatem potuerant capere arma, classè eam conscenderant, quasi patrias sedes bello repetentes: sed tatum conatum infelix exitus excepit. Nam ad vnum omnes, sic volente Deo, aut ferro, aut morbo extincti sunt domi, præter aliquot senes, sufficendæ soboli frigidiores. Fortè euenit, vt vnus tantum superesset adolescens, Nicolaus nomine, apud monachos sancti Nicolai. Vitalis dux laceram, & tam milite quàm remige vacuam classè trahens, in patriam reuersus: & cum præter alia publica incommoda, tum etiam quasi excidij illius familiæ causa fuisset, quæ toti ciuitati fuerat charissima, incidit in populi odium. Et vt quoquomodo possèt, reconciliaret, statuit non solum restituere illam in lucem, sed copulare etiam sibi sanguine. Impetrat ab Alexandro tertio pontifice maximo, vt liceat adolescenti monacho soluere vinculum religionis, ad reparandam sobolem suæ gentis: eique vnicam filiam despondet, Annam nomine. Faustè fuere nuptiæ. Donauit illos Dominus maribus sex, & tribus femellis. Lætus tam prospera sobole Nicolaus, & Deo gratias agens, voti veteris religionisque non immemor, ad monasterium reuersus est: ædificato prius apud Amianum cenobio virginum sub nomine sancti Adriani: in quo vxor ipsa Anna quoquè monasticam cepit vitam. Multis miraculis ambo claruerunt, atque eorum imagines apud ædem sancti Nicolai, in testimonium sanctitatis ad nostram vsque ætatem perstitere. Quod, nè cui fortè mirum videatur, iisdem temporibus idem Alexander pontifex Constantiam, Gulielmi Sicilia regis filiam & monacham, & plus quàm quadragenariam Henrico Imperatori, Frederici Barbarossæ filio, nuptui concessit, ad sobolem Gulielmi patris, qui Siculis fuerat charissimus, suscitandam. Ex hac igitur sanctitatis propagine Laurentius ortus. Bernardus pater iuuenili ætate è medio magnorum honorum cursu surripitur. Quirina mater, & ipsa clarissimo genere, anno ætatis quarto supra vigesimum, amisso viro, & quinque susceptis liberis, reliquam ætatem cælebem duxit, domum suam regens, vt Apostoli verbis vtat, & filios in timore Dei & mandatis instituens, instans orationibus die & nocte: & nè in delicijs mortua esset, cilicium & catenam aream, quoad vixit, circa lumbos gestauit, ieiunijs & vigilijs florentem ætatem castigans: præcipuè autem in pauperes misericors & benefica, & quæ ad eleemosynas filios semper & verbo instrueret, & exemplo. Accessit ad eximium Laurentij ornamentum, germanorum fratrum par memorabile, Marcus & Leonardus: quorum necessaria mentio me diu tenuit ancipitem, scriberémne hinc aliquid de illorum vita moribusque: sed quum magni res operis videretur, malui nunc soli Laurentio dare operam. Vnum tamen illud non silebo, cum bona venia legentium, tres eiusmodi fratres tanta virtute, sanctimonia, & omnium bonarum artium sciètia praditos (quod quidem scriptorū monumentis extet) vix vlla vnquam secula tulisse. Nec falli me amore, neque fallere prorsus scio. Natus est Laurentius sub finem belli Genuensis illius maximi & periculosissimi: & natus, quo die pro insigni apud Clodiam victoria, vniuersa ciuitas supplicationibus & omni lætitiæ genere redundabat. Dicere solebat Quirina mater, dum in ea lætitiâ pareret, gaudio quodam animi perfusa, Deo primùm gratias egisse, quòd eum partum, quem tantis in laboribus periculisque gestasset, in lucem ederet cum tanta ciuitatis lætitiâ: deindè Deum suppliciter orasse, vt hostibus aliquando formidini esset, & saluti ciuibus: quod certè vidimus euenisse bello Mediolanensi, sicuti suo loco dicemus. Statim autem primæua ætate declarauit morū elegantiam singularem. Nihil illo venustius, aut amabilius: cum maioribus natu libenter esse, cum equalibus facilis, minores amplecti. Cæterū excellēti videbatur animi magnitudine, & ad summas res semper intēta. Nihil illū ludicri delectabat, vt solet cæteris iuuenes: sed ad magnas res diuina sapientia rapiebat, vt aliquando Quirina mater metuens, nè aliorum eruperet ille ardor animi, & mūdi honores amplecteretur plusq̃ par esset: *Quin tu, inquit, hanc*

Venetorum
clades.

Redit ad
monasteriū
Nicolaus
Iustinianus.

1. Tim. 5.
Nota sanctitatem
nobilis matronæ.

Mores adolescentis
Laurentij.

hanc mi fili insaniam mittis? Infernum sapit ista superbia. Cui subridens Laurentius veluti per iocum, Noli timere, ait, mater: magnum me Dei seruum adhuc videbis. Hoc de seipso puerile præfagium haud multò post Dominus impleuit. Annū erat natus vnde uigesimum, eius scilicet ætatis, in qua carnis illecebrę ancipitē facere solent humanę vitę viam. Dominus autem Iesus manum illi adhibere volens, apparuit illi, sicut ipse in eo libello, qui Fasciculus amoris inscribitur, meminit. Ipsius verba subijciemus: Erā vestri similis, quęrens æstuanti desiderio pacem in rebus extrinsecis, nec inueniebam. Tandem quędam virgo sole splendidior mihi apparuit, cuius nomen ignorabam. Hęc propiūs accedens, venusto vultu placidoq; affatu: O iuuenis, inquit, dilecte, cur effundis cor tuū, & pacem sectando per multa variaris? Quod quęris, penēs me est: quod concupiscis, tibi polliceor, si tamen in sponsam me habere volueris. Quum verò nomen ipsius, & genus, & dignitatem scire peroptarem, se ait sapientiam Dei esse, quę propter hominum reformationem humanā formam suscepit. Assensu igitur, & dato pacis osculo, æta discessit. Hęc igitur visione percussus, rem detulit ad Marinum, Quirine matris consobrinum, qui fuit tam vita quā doctrina sanctissimus. Is quanquā magnū aliquid portenderet, & ardentē iuuenem ad omnem altissimę vitę rationem intelligeret, perspicere tamen penitus illius animum, & corporis firmitatem experiri māluit. de vestitu nihil mutauit, nē cultus sordidior proderet animi propositum: sed matri nimitū amanti secretum esse non potuit. Quę quum præter suspiciones alias, ligna quędam rudia super lectum sternere, superq; his lignis cubitare filiū deprehendisset, (vt est matrum natura mollior) metuens nē filius nō satis difficultates religionis intelligeret, induxit in animum tentare illius propositum, & nuptias apparare. Et quidem virgo offerebatur, forma, nobilitate & amplis diuitijs præstans, quā ego senem cognoui. Id quum animaduertisset filius, & fratres cum matre coniurasse perspiceret, fugam maturauit, atq; ad Marinum auunculum se contulit in religionem canonicorum collegiatorum, qui S. Georgij in Alga nuncupantur. Dicebat autem initio conuersionis proposuisse animo, hinc omnia bona fortunę, nobilitatem, magistratus, honores, vxorem, liberos, pecuniā, & omnis præterea generis voluptates: illinc in edias, vigiliis, æstus, algorem, feruitutē: sedisse deinde quasi iudicem inter ista, & ab sese itā exegisse: Considera nunc etiam atq; etiam Laurenti, quid agas: Putasne hæc perferre poteris, aut illa contemnerē? Tum sese ad Domini crucem conuertisse: Tu es Domine spes mea: ibi posuisti certissimum refugium tuum. Sic confirmatus animo, relicta matre, fratribusque calcatis, præterea opibus & honoribus, & florentis ætatis illecebris, ad caelestem militiam profectus est.

Christus illi apparet.

Nota fratū sancti adulescentis.

Spernit nuptiarū voluptates.

De siti, fame, vigilijs, & omni corporis attritione, de dolorum tolerantia per omnem ætatem declarata. Cap. 2.

Primum igitur sibi certamen instituit cum corporeis illecebris, cuius viā breuissimam iudicauit, si nihil illis molle concederet, sed bellū gereret quasi cum hoste capitali. Nihil dicam de cibi parcitate, quem nunquā saturitate, sed vix vltima necessitate definiret: nihil de sitis tolerantia, qua nunquā sic torreri visus est, vt vel per iciuniū, vel manū operationem, vel peregrinationem, vel valetudinē adduci potuerit, vt potum deposceret: quin si inuitaretur à fratribus, dicebat: Quo igitur pacto feremus Purgatorij calores, si paruam hanc sitim ferre non possumus? Vigiliis à patribus institutas, non solum itā seruauit, vt ad matutinum primus veniret, vltimus discederet: sed quum omnium monachorū mos sit, post matutinum ad somnum redire, donèc sol illucescat, Laurentius per omnem vitam nunquā de ecclesia discessit, donèc ad Primam fratres conuenirent. Rigente hyeme, accedere ad ignem nunquā visus est: quod fuit admirabilius propter corporis imbecillitatem. Accidit autem, vt pater quidam ad ignem inuitaret: recusante illo, palpauit pater illius manum, quumq; obrigentem frigore sensisset, admirans, inquit: O fili, magnus calor est, quo intus ardes, si frigora ista non sentis, quibus obriguisti. Quid illud, vt ne in hortum quidem remittendi animi causa vnquā accesserit, quod vnum solet esse; monachorum remedium? Stabat gradu nixus, dum diuina canerentur officia: non dextra, nō leua sedilibus herere: quē statū semper in psallendo seruauit. Videtur hæc fortasse minus admirabilia his, qui nunquā experiantur. Vos autē nobiles Christi athletę, qui quotidie facitis harū rerum periculū, scio factu

Pugnat aduersus voluptates insigniter.

Vigilię eius.

Tolerantia frigoris;

Statio eius in templo. hærebat:

ctu

ctu difficiliora quàm dictu iudicatis. Huius propositi atq; constantiæ perseveravit vsq; ad vltimam senectutem, vt in ipsis ægreditudinibus vix vlla corpus remissiori ratione foueret. Nam quum medicus eum laborantem iam fermè septuagenarium ad edendas carnes inuitaret Quadagesimæ tempore, & quò facilius suaderet, afferret exemplum sancti cuiusdam ex his recentioribus, qui ob ægreditudinem haud maiorem die Dominica passionis pulpâ phasiani comedisset, petiuit primùm Laurentius, an abstinere posset sine vitæ periculo. quū ille non negasset, Vnusquisque, inquit, abundet in sensu suo: sed vt verum fatear, valdè me delectant veterum exempla sanctorum. V ideo autem confesores per carnis macerationem, martyres autem per sanguinis effusionem ad cælestem patriam contendisse. Itaque vt ad priores annos redeam, quum factus esset ætate vergente debilior, cogebant eum patres ex capituli decreto, vt cibo & somno, & veste moderatius vteretur. Quod ille ægrè ferens, quasi ad delicias compelleretur, lubete dicebat, vt lubet, parebo iussis: scire tamen vos velim, ei qui pro Christo pati decreuerit, patiendi viam non defuturam. Querebam ab eo patre, qui hæc narrabat, quid his verbis significare voluisset: Disciplinas credebat, id est, verbera & plagas, quibus solebat affligi vehementius. Notas quippe & sanguinis maculas sepius apparuisse. Non solum autem euicit has communes naturæ necessitates, sed dolorum patientiam admirabilem vbiq; præstitit. Incidit initio religionis in morbum fistularū, quas medici appellare scrophulas solent. His omne collum repletum est. Desperabant medici de iuuenis salute. Vnum remedium dabant, si setis equinis per transuersum collum sepe deductis, corrupti humores educerentur: adurerentur deindè ferro candenti. Verùm timebant, nè dolorem ferre non posset. At Laurentius vultu, quo semper erat, æquali, Quid dubitatis, ait, fratres? secet & vrat medicus, vt libet: an non poterit Dominus mihi dare fortitudinem, qui tribus pueris dedit in fornace candenti? Traiectus itaque, & sectus, & adustus est. Vbi illud admiratione dignum, quòd præter vnam vocem Iesu semel emissam, ne minimum quidem gemitum edere deinceps auditus est. Ceterum hoc nobis incredibile fuisse, nisi oculis nostris vidissemus, in vltima ætate, quum pontifex esset, eandem animi firmitatem, & quum guttur intumuisset maiorem in modum, ac resolutio tardior appareret, eademq; difficilis, angeretur autem animi pijsimus pater, domi atq; in cubiculo inclusum vacare non posse ouibus suis, ad idum ferri fetisse penitus immobilem, quum timenti medico diceret, Incide aucter. neque enim laminas martyrum nouacula tua superabit.

De humilitate & mansuetudine, de contemptu ignominie, de paupertatis amore, de dono orationis & constantia. Cap. 3.

Eius insignis humilitas.

HAEC de corporis attritione, & quidem pauca de multis: sed veniamus ad animū, vbi plus negocij videtur. Incipiemus autem ab humilitate, quam ipse ceterarum virtutum reginā appellabat. Si rector erat monasterij, velut id sibi iuneris contemptui potius esset, quàm honori, infima queq; ministeria diligere, quæ relatu etiā sint indigna: nihil nisi de peccatis suis loqui, sua detestari, cōtemni ac despicere cupere, semper de humilitate Domini Iesu, aut beatissimæ virginis loqui. Sed omnis quotidianis istis, videte patres, quomodo cōtumelias tulit. Quū de monasterij negocijs aliquando in capitulo ageretur, frater quidā simplicioris ingenij, accusauit nescio quid à Laurentio factū. Laurentius autem quauis intelligeret hominis ingenium, & purgare facile posset quod obiecerat, substitit primū, quasi non audiret: tandem leni gradu in mediū procedens, genibus flexis: Ignoscite, inquit, patres: peccavi in cælum & coram vobis. ecce pœnitentiā, quam dederitis, agam. Tactus pœnitentiā frater ille, ad Laurentium occurrit, & veniā petens, eius pedibus aduolutus est. Iterum autem quū simile quippiam falsò obijceretur, compressa Laurentius mordicus lingua, nihil respondit: scilicet, nè aut mendax confessio malū exemplum proderet, aut negatio contentionem generet: loquendi & tacendi tempora prudentissimè discriminans. Mundi verò fastus atq; superbiā quàm magnificè perdomuit: Non dico, vt opes reliquerit & honores: Neque enim tantæ virtutis est, honores contemnere, quàm contemptū appetere. Plus est enim, vt malè affici negligas, quàm vt benè affici non cupias. Ceterum illud summæ perfectiōnis, vt malè affici desideres. Itaq; nō silebo, quod Maphæus patriarcha, qui illi successit, & fuerat eius discipulus, mihi narrauit. Nam quum de more exissent, ad petendum panem,

Cōtemptus superbiæ & fastus mundani.

panem, fortè accidit, vt frequentiora vrbis loca penetrarent. Sensit eum Laurentius motum loci celebritate, & declinare homines cupientem: Maphæe, inquit, quid moueris? Vadamus constanti gradu. Nihil enim profecimus, si reliquimus verbo mundum, nisi etiam opere declaremus. Eamus cum faccis istis quasi crucibus, & gloriosum hodie de seculo triumphum referamus. De paupertatis aut amore quid dicā? Accidit fortè, vt rectum monasterij igni cōflagraret, vbi fratres omne penu in spem anni reposituerant. Aberat eo die Laurentius. Adueniēti verò moesti fratres riste nuncium eūm attulissent, hilari vultu Laurentius: Eia filij, quid mali actum est nobis? Nonne paupertatem vouimus? Benedixit Deus, qui nos voti compotes facit. Ipse qui dat semen ferenti, panē etiam ad manducandum præstabit: tantum nē amittamus confidentiam nostram filij: quæ, vt inquit Apostolus, magnā habet remunerationem. Sicut igitur omnes & carnis & mundi illecebrę viluerāt, ita vna illi voluptas erat, ex ecclesia aut cella non discedere. Et orationis quidē & contemplationis gratia eum nemo superauit. Qualis enim veneratio subibat animū, cū illum ad altare cōspiceret? quæ corporis immobilitas, quæ vultus intentio, quæ lachrymæ? Ex fratre quodā audiui, illius in primis familiarī, dum celebraret Missam nocte Dominicæ natiuitatis, post cōsecrationem Eucharistiæ solum in mētis excessum. Cumq; diutius perseueraret, accedit diaconus semel atq; iterū. Ille persistit immobilis. Tandem casulam tractus à fratre, velut à somno euigilans, Ecce prosequor, inquit, frater. Sed quid de infantulo isto tam pulchro faciemus? Quomodo solum & nudum in tanto frigore relinquemus? Constantia autem fuit admirabili. Postq; Deum secutus est, maternam aut fraternā domum ingressus non est. Memini puer adhuc cū essem, videre eum ad domū nostrę ianuam pulsanter, panes petere, domum tamen ad limen non ingredi, sed foris stantem panes opperiri. Mater autem filium agrē ferens tanto onere grauem diutius per urbem vagari, iubebat ministris, vt faccū illi panibus implerent. Recusare semper Laurentius, & panibus duobus contentus discedebat, vt operam nauaret humilis mendicationis, & non domesticū quæstus. Matris dormitioni interesse, pietatis esse putauit: Ibiq; noctem egit, vt materni amoris præceptum adimpleret. Dignum illud memoria, quod matrem, quā vnicē dilexit, morientem videre potuit sine lachrymis: & plorantibus alijs, ipse siccis oculis vltimum persoluit officium. Idem vbiquē erat, nunquā eum quisquam aut lætitia exhilaratum, aut ira commotiorem, aut solutiorem remissione animi videre potuit. Non vllum deniquē vestigium metūs, cupiditatis, doloris, voluptatis.

Amor paupertatis.

2. Cor. 9.

Heb. 11.

Mentis excessus in Missa.

Eius constantia.

Affectus vt edomitos habuerit.

De dono & efficacia verbi: quo pacto fratrum tentationibus subueniret, de spiritu prophetiæ, & de vocatione illius ad pontificatum. Cap. 4.

ERat autem illius constantia (quod rarò solet accidere) mira simul humanitate & veneratione condita. Sermonem fuit suauis, breui, & pondere pleno: & (vt scriptum est) verbum quod ex illius ore egrediebatur, vacuum non redibat. Fuit illi præcipuus in adolescentia socius, tam genere quàm diuitijs clarus. Is fortè aberat, & in Oriente negotia gerebat, quando Laurentius Dominum Iesum secutus est. Hoc cū accepisset & inuenis & ignarus, quid esset animus diuino spiritu afflatus, pergit ad monasterium cum cantoribus & citharœdis, & cum aliquibus armatis, planè non dubitans socium ad reditum pellicere: & si fratres fortè negarent, tum vi & armis vsurus, accersit Laurentium: quem cū vidisset non tam habitu vestis mutatū, quàm oris & gestus & incessus, obstupuit. Laurentius benignè salutatum, incipit illius animum blando prius sermone tractare: tum paulatim à mundi rebus ad cœlestia deducere. Quid multa? Impulit iuuenem, & qui laqueum ad amicum capiendum tetenderat, in retē improuisus incidit. Respondens autem Laurentio, inquit: Frater, verba æternæ vitæ habes: & quoniam frustrata mea spes est, tequē ex hoc loco educere non possum, tu sanè ex hoc seculo me ad te deducere poteris. statutum est tecum viuere, tecumquē mori. Prædicationis facultas ad populum ei defuit: quia nec spiritu, nec lateribus esset benè firmis: sed nihil fuit suauius, quàm sedentem inter fratres audire. Cuius quidem rei vos in primis, venerandi patres, optimi testes estis, à quibus vocari sæpè solebat. Vbi aliquando audiui à fratribus vestris, cū sedissent ad vmbra patulæ fagi, & dicere aliquid pararet, extemplo nimbis & tonitruis incredibili cum fragore misceri cælum visum esse. Cū verò fratres hinc pluiam grandinemque metuerent, hinc egrē ferrent

Eius sermo qualis. Esa. 55.

Est frequēs apud Carthufianos.

concu-

concupita prædicatione fraudari, subridere cœpit Laurentius, & manu monere: **Quiescite**, inquiens, fratres: hæc sunt satana ludibria, qui mendax fuit ab initio, & in veritate non stetit. Nunquid verbum Dei alligare poterit? Vix igitur sermonem instituit, & ecce cœlum visum est aperiri, diesque lætissimus pio fratrum desiderio obsequentissimum præbuit officium. Non minori præterea cura fratribus aderat: Mœstos consolari, curare infirmos, laborantibus subuenire, cogitationes & diabolicas insidias exquirere, Vexabatur frater (vt mihi narrauit) spiritu ad seculum redeundi, & aliquoties à Laurentio confirmatum, non cessabat diabolus instigare. Ferre ille amplius tentationem non poterat. Ad Laurentium autem se conferens, Succumbo pater, ait, fer opem. Ecce nisi adiueris, ad seculum redeo. Tum Laurentius: Sine modo, mi frater, & tantum hodiè ne abeas. Cràs, vt libuerit, deliberato. Nox vna in orationibus ac lachrymis absumpsa, sic diabolum fugauit, vt nunquam deinceps eum sit ausus impugnare. Sed quod sequitur, admirabilis: quod quidem narrare dubitarem, nisi accepissem à patre venerandæ fidei & authoritatis. Quum frater quidam simili instigatione premeretur, & ad certissimam Laurentij opem recurrisset, accepit Laurentius lauri ramusculum, qui decoctus aqua, relictus erat in vasculo. Ad fratrem autem conuersus, Accipe, inquit, frater, & in horto planta: & si quidem reuifcet, securus esto de peferentia tua. Abijt ille & plantauit, & reuifcuit: & de miraculo gaudens, memoriam virgæ Aaron, & palmæ Macarij reuocauit. Ceterum prophetiæ spiritu vberissima quadam mensura Dominus eum donauit: & hoc ita celebre & diuulgatum fuit, vt non aliter ad eum, quam ad oraculum concurreretur. Innumerabilia dicere possum, & aliqua dicemus sparsim, vbi res postulabit. Inter ea vnum eligemus è multis, vel homine in quo accidit, vel multiplici varietate, vel certitudine rei præstantissimum. Fantinum Dandulum scio cognouissis, genere, dignitate, vita & doctrina clarissimum: qui fuit nupèr episcopus Patauinus. Hic dum secularis esset adhuc, & primarium in nostra Republica locum tenebat, primo die Quadragesimæ ad suscipiendum de more cinerem accedit. Suscepto cinere & benedictione, Laurentius ait: Memento frater, quia futuro anno tu alijs horum cinerum officium impendes. Quod vt audiuit homo secularis, & plus quam quinquagenarius, surrexit admirans: neque aliud tamen ibi percontatus est propter loci maiestatem, sed in claustro prætereuntem expectat. Factus autem ad illum propior, rogat quid illis verbis significare voluerit. Laurentius substitit aliquantulum cogitabundo similis, deinde subiicit: Dico tibi frater, quod cinerem quidem non impones, sed certè populo distribues ramos oliuarum. Fantinus quantum maiori adhuc admiratione tenebatur, quoniam modo hoc posset accidere, tamen aliud sub his verbis latere dubitans, discessit. Ecce autem haud multo post Martino defuncto, Eugenius Venetus pontifex eligitur. Ad eum Fantinus legatus ab senatu nostro destinatur. Suscipit eum Eugenius maximo cum honore, & inter sacros ordines initiat. Denique ante vertentem annum legatum Apostolicum Bononiam mittit: quod cum venisset, & primo die Quadragesimæ imponere cinerem populo necesse esset, inuitatur legatus ad id muneris. Ille recusat, quod ab alio, quam sacerdote, fieri non liceret. Instant enixius illi, dicentes id muneris à Legatis semper exerceri consueuisse. Fantinus in proposito permanet, atque id officij non paruo tandem labore deprecatur, nihil adhuc de Laurentij verbis aduertens. Die verò Palmarum, cum similis contentio oriretur, & canonici peterent, vt oliuæ ramos populo distribueret, ille autem ex humilitate eadem sacerdotij excusatione vteretur: tandem canonici summis precibus postulant, vt si in cineribus Legatum sese gerere noluit, saltem non recuset oliuarum officium. Quid multa? Vinctus Fantinus, illud officium, vt prædixerat Laurentius, proprijs manibus absoluit. Has autem sancti viri virtutes Eugenius pontifex cum audiret, animum induxit Venetis episcopum dare. Quo animo acceperit, iudicate, si potestis. Bis fugiendi cepit impetum, & in abdita aliqua loca secedendi: bis restitit, & stare demùm in patrum suorum sententijs deliberauit. Erant autem ex ijs qui suaderent, non esse summo pontifici oblectandum, sed parendum Christi vicario. Nonnulli verò, vt nullo modo susciperet, suadebant, mundi factus, onera inuetera, & corporis imbecillitatem memorantes. Fuere etiam, qui suaderent vt fugeret: & afferebant singuli exempla sanctorum, qui vel suscepissent, vel renuissent, vel incogniti profugissent. Inducto tamen ieiunio & oratione solenni, decreuerunt patres conari apud Eugenium & literis & nuncijs, nè sibi patrem ducemq; suum aufer-

auferret, sine quo societas illa planè periclitaretur. Bis misère, bis rescripsit Eugenius: & extant duæ illius epistolæ, quibus dulcissimis verbis patres illos consolatur. Rationibus præterea grauissimis, & sanctorum patrum exemplis admonet, nè diuinæ voluntati aduersentur. Non parère igitur non potuit Pontifici ter iubenti.

De assumptione pontificatus, familia, veste, victu & pecunie contemptu. Cap. 5.

Anno ætatis quinquagesimo primo iniit episcopatum, & quidem nulla pompa aut comitatu, vt fratres etiam germanos adesse noluerit, & aduenisse prius nouum præfulem omnis vicinia cognosceret, quàm penè intelligeret aduenturum. Eam noctem duxit in somnem, Deum precatus orationibus & lachrymis, vt si id muneris ad ipsius honorem suscepisset, nolens alioquin & inuitus, nè se desereret: scire se quantum negocij susciperet, nõsse populi multitudinem, ordinum varietatem, amplitudinem principatus secularis: quales & quàm crebras discordias habuissent cum superioribus episcopis: contrà verò, vires sibi tenues & imbecilles, quippe nusquam nisi in monasticis cellulis exercitatas. Quum hæc & pleraq; alia cum lachrymis effunderet, dicebat se tanta animi luce repletum, vt non aliter deinceps illius episcopatus, quàm alicuius monasterij, munera obièrit. Familiam sic instituit. Elegit duos aut tres fratres: quorum altero vtiebatur ad officia diuina, cum altero partiebatur curas maiores. Quinque præterea ministros habuit per tres & viginti annos, quibus fuit in eo pontificatu: quanquam per liberalem iocum dicere solebat, familiam sibi grandem esse, cuius cura premeretur: pauperes Christi significans. Veste vsus est colore, quem dicunt, cælestino, iusta longitudine. Tapeta, & aulæa, & cetera ornamenta ædium omninò spreuit. Mensa non sordida, sed summa munditie, ad quam de more monastico legebatur: nihil omninò argenti. Vescēbatur in vitreis & fictilibus: cibo vulgari semper vsus, amauit oua, quòd & stomacho amica essent, & voluptatem non iritarent. Nihil appetere, aut damnare: Quicquid apponeres, sumere. Accidit semel, vt pincerna deceptus colore, acetum pro vino apponeret. Cùm Laurentius admouisset ori, vt acetum esse sensisset, nihil vltra questus, prandium exigebat sine potu. Pincerna vt aduertit, veniam supplex errori deprecatur. Cui Laurentius placido vultu: Eia, inquit, curato diligentius deinceps officium tuum. Cubile habuit vix sex pedes protensum, rotam paleari, & opertorio, quod veteres centonem, nostri sclauinam vocant: exclusis semper de thalamo omnibus, vt liberiùs vacaret lachrymis & orationi. Statim autem operam dedit, vt pontificalis ecclesia, superiorum episcoporum aut incuria aut auaritia neglecta, pro dignitate sedis excoleretur. Canonicorum ordinem, ad nihilum redactum, restituit, addidit sacerdotes, cantores instituit. Eandem adhibuit curam circa alias ecclesias, vt plurimæ, in quibus vix Missa dicebatur, nunc videantur esse pontificales. Mores deindè cleri castigare adortus, deque ijs edidit pulcherrimas constitutiones. Sed nihil erat, quod non facile impetraret liberalitate & bonitate naturæ. Erat enim alioquin non grauis. Frui clerum suis fructibus patiebatur, vt nihil illi oneris imposuerit vnquam. Pari cura prosequēbatur monasteria, præcipuè sacrarum virginum ob sexus infirmitatem, quibus nihil de esse pateretur, vel ad corporis necessitates, vel ad regulares etiam disciplinas. Collapsa restituit, noua construxit. Pulchrum huius rei testimonium, quòd cùm initio viginti aut circitèr obseruantia suscepisset, moriens reliquit quinque supra triginta. Non minori studio aliarum etiam ouium curam gerebat. Non fuit credibile, quantus quotidie concursus fieret mæstorum & laborantium, qui consolari cuperent, qui iuuari ope, oratione, consilio. Ad eum omnes confluere. Plebanos quidem sedulo monere, reddituros aliquando proprij officij rationem. Cæterum pecuniam contempsit, vt neminem vnquam magis contempsisse crediderim. Domus erat aperta omnibus, omne penu pauperibus parebat. Si procurator rationes afferret, nihil accepti vel expensi videbat ampliùs, quàm quid deesset aut superesset: indignum omnino ratus, vt qui animarum quæstui præfectus esset, federet ad calculos. Primum illi de pecunia institutum fuit, vt nullum penitus sibi cum fratribus esset commercium: quia nihil existimauit ad amorem suæ plebis conciliandum, fidemque comparandam efficacius, quàm si tolleret prorsus omnem ex animis omnium de hac re suspicionem. A qua vt longiùs abesset, cùm Leonardus frater aliquando pauperem elemosynam petentem Laurentio commendasset: Vade, inquit ille, & responde Leonardo meis verbis,

Fit episcopus sine vlla pompa.

Familia eius qualis fuerit.

Eius vestis.

Mensa.

Cubile.

Ecclesiam cathedralem instaurat. Item ceteras. Clerum reformat.

Item monasteria.

Contemptor pecunie quantus fuerit.

bis, vt tibi ipse subueniat, postquam à Domino habet, vt de suo dare possit. Illud in amoris fraterni signum retinuit, vt in Paschate, & in natiuitate Domini, & festo Apostolorum Petri & Pauli, eos donaret duobus panibus, ex farinae flore confectis. Post mortem autem fratrum, idem tributum mihi semper pendit: quin potius & à fratribus iuuatus ipse est pecunia grandi in bullis Apostolicis episcopatus, & à me deinceps non minori, præsertim cum ad patriarchatum euectus est. In cognoscendis autem penurijs hominum adhibere solebat viduas aliquot spectatæ virtutis & fidei, quod & ille sexus esset ad huiusmodi misericordiæ opera feruentior, aptior etiam ad indagandas paupertates occultas, eorum præcipuè, qui ex opibus in inopiam decidissent, quorum generi hominum maximè miserabatur. Målebat autem aliquandò decipi, quàm nimius esse in examinando: vt si in alterutro esset offendendum, mallet, cui non oporteret, dare, quàm non dare cui oporteret. Libentiùs dabat res humano vsui necessarias, quàm pecuniam: & plures libentiùs summas, quàm maiores, vt esset communior in tanto populo beneficentia. Orauit aliquandò Laurentium consanguineus eius non irà pauper, vt pecunia eum iuaret in filia dotem. Respondit Laurentius: Considera, quæso, frater, si parùm dederò, non est quo opus habes: si multùm, defraudabo multos, vt vni satisfaciam: & præterea quicquid illud est, quod est, ad cibos potius pauperum, quàm ad intortos crines aut margaritas, ab Ecclesia traditum est. Igitur ignosce, si dare non possum. Sed nihil fuit ciuitati gratius, quàm lignorum nauès onustæ, quas sequente hyeme distribuebat pauperibus. Pecuniæ ad eum quotidie confuebant, vnde non crederes. Vidi aliquandò, cum ab eo elemosyna peteretur, quòd pecunia non posset, promissione satisfacere: sæpè, quum domi nihil reliquisset, res alienum contrahere. Et quum procurator rogaret eum, qua spe faceret, Domini mei, dicebat, qui pro me dissoluere faciliè poterit. Nec spes illum fallebat. Nam continuo submittebat illi Dominus pecuniam in speratò multis de locis. His moribus & disciplina incredibile est, quantum benevolentia & authoritatis apud omnes ordines comparauerit.

De gratia verbi, consilio, sapientia, prudentia, iustitia, conscientia, & infusa scientia. Cap. 6.

H Abuit autem hoc donum diuinitus collatum, vt omnes, cum quibus esset, laetos semper placido sique dimitteret, omnibus satisfaceret. Boni iuxta malique, modesti, facinorosi sine vllò penè discrimine illum colebant. Sic verba, & oculi, & motus, & omnia quæcunque aut diceret, aut faceret, (tanta erat virtutis & gratia vis) rapiebant animos omnium in amorem. Initio quidem pontificatus, quum de mulierum ornatu decretum edidisset, vxorijs quibusdam maritis ingratum, dux nocifer illorum querelis deceptus, quasi libertati seculari metuens, accessit eum iubet. Queritur ea de re verbis acrioribus: vt fuit natura vehementior. Tum Laurentius pater mansuetè simul grauitèque respondens, sic illius animum demolliuit, vt dux conuersus ad adstantes, neque lachrymas continens, Angelus, inquit, non homo, locutus est: Vade pater, & fungere officio tuo. Illum deinceps velut Apostolum veneratus est, vt aliquando per iocum dicere soleret, præter Laurentium neminem esse mortalium, cum quo animam commutaret. Consulebatur autem dubijs in rebus, & quanquam irent quasi ad hominem diuino potius quàm humano spiritu respondentem, res tamen humanas, tam publicas quàm priuatas, quas nondùm illi experiri contigerat: (si quidem ante vicesimum annum confugit ad solitudinem, primo & quinquagesimo redijt) sic callere videbatur, perindè ac semper tractauisset: vt dicere non verear, nihilo mihi minùs prudentiorem esse visum, quàm meliorem: si tamen prudentia, bonitatis pars non sit. Iam verò in iure dicendo sapientiam illi dicant, qui viderunt, & præsertim curia Romana: quæ nihil vnquam ab eo iudicatum rescindi passa est. Sententiæ illius inappellabiles habebantur: & quanquam in irrogandis poenis clementior est habitus, iustitia tamen fuit, quæ neque precibus, neque lachrymis frangi posset. Nulli illius coenaculum vel cubile non patuit. Non caufarum multitudine potuit, non proteruitate litigantium defatigari. Stabat velut rupes immobilis ad turbines caufarum, quibus nulla ferè, vt opinor, in orbe ecclesia magis agitur, propter amplitudinem ciuitatis & cleri. Gratissima in primis fuit breuitas respondendi, qua & paucis absoluebat, & cæteris

Benignitas
eius in pau-
peres & ca-
lamitosos.

Eius in De-
um fiducia.

Omnibus
est gratus
& venera-
bilis.

Etiam hu-
manarum
rerum fuit
callentissi-
mus.

Aequitas
in iure di-
cendo.

ris aduentibus satisfacere facilius. Sed qua iustitiæ luce afflatus ad iudicandum veniret, præsertim maioribus in causis, erit satis apertum testimonium, quod referemus. Matrimonij lis orta Paduæ est inter haud vulgares familias. Ad Fantinum episcopum, de quo dixi, defertur. Ille causa cognita, quum leges fauere mulieri *, quæ virgo asserbatur, pro muliere pronunciat. Iuuenis, qui sponsonem factam pernegabat, innocentie conscius, aduersus tantæ autoritatis iudicem Laurentium pro secundo impetrat. Laurentius autem quum videret à sapientissimo & optimo alioquin iudice secundum mulierem iudicatum, tamen lachrymis iuuenis permotus, opem implorantis causam non suscipere non potest. Ad orationem autem se confert, quam grauioribus in causis habebat pro fidelissimo consiliario. Hac diligentius facta, iudicat secundum virum. Propinqui mulieris nihilo segnè tertium iudicem petunt, & impetrant episcopum Taruisanum. Is quoque pro muliere pronunciat. In discrimine videbatur Laurentij sententia duabus aduersis, & expectabant omnes attentius tantæ contentionis exitum: quum iudex æquissimus Deus ipse se pro quarto gerere voluit, & litem omnem dirimere: in lucem producit incæstum mulieris, quæ ex consobrino & eodem clerico grauida, quum partum amplius differre non posset, amisso pudore & patefacto flagitio, diuinam fuisse, non humanam, Laurentij sententiam confessa est. Conscientia autem fuit explicata, pura, integra, quæ omnia dirigeret æquitate: scientia verò potius diuinitus infusa, quàm humanitus acquisita, videri posset. Vix enim elementa prima didicit à præceptore, & tamen nihil est in sacra scriptura disputatum, de quo non posset grauissimè respondere. Dicam, quod accidisse memini. Venit ad eum theologus, qui audièrat de illius doctrina, & præsertim quòd didicisset sine doctore. Audire voluit & periculum facere. Mouet illi quæstionem de diuinis relationibus. Respondet Laurentius. Ille responsum laudans, repetit adhuc, velut cum circulatore sophista sibi res esset. Tum Laurentius: Scriptum est, frater: Contentiones & pugnas legis deuiata: sunt enim inutiles & vanæ. Dixi quid sentirem: si satisfeci, placet: sin minùs, quare qui tibi respondeat sapientiùs. Compunctus ille & gratias agens, perita benedictione discessit. Scripsit autem volumina quindecim, & sermones quadraginta. Crebra illius scripturarum vsurpatio, deuota traditio, stylus redundans & copiosus: qui si gentilium literis dedisset operam, potuit inter scriptores elegantes annumerari. Voluminum tituli, hi sunt: Lignum vitæ. De disciplina monasticæ professionis. De spiritali & casto conubio verbi & animæ. De humilitate. De spiritali interitu animæ. De triumphali agone mediatoris Christi. De interiori conflictu. De complanatu Ecclesiæ. De corpore Christi & sanguine. De vita solitaria. De contemptu mundi. De sermone Domini in cœna. De officio pastorali. De obedientia. De gradibus perfectionis. Sermonum autem titulos apponere, operæ precium non iudicauit.

* deest, vide rentur, aut tale quispam.

Oratio illi pro optimo consiliario est.

Eius conscientia.

Theologus quidam eius tentat doctrinam.

Tit. 3.

Eius lucubrations.

De mansuetudine & dono lachrymarum, & corporis figura. Cap. 7.

Quanto aut magis autoritate & gloria crescebat, eo in dies fiebat humilior. Audite mansuetudinẽ. Nam quum prælatus magnæ, plus ob pecuniam quàm vitæ autoritatis ductus inuidia, varijs eum quotidie calumnijs laceraret: vt exple- ret animi malitiã, indicit conuentum plurimorum præstantium & doctrina & dignitate virorum, quasi de theologica aliqua quæstione disputaturus. At conclusiones quasdam proponit, decretis illis contrarias, quæ Laurentius ediderat de sumptu & ornatu mulierum. Ridere partim qui aderant, partim mirari, quam ad rem essent conuocati. Qui verò grauiùs sentiebant, indignè admodum pati, quòd illud spectaculum nõ honor Dei, sed maledicendi cupiditas coëgisset. Tandem bonus pastor manu silentio indicto, longam pro mulieribus orationem habet: cuius epilogo quum misericordiam & lachrymas mouere veller, pluribus simul locis excitatus risus est. Gratia ijs, qui venerant, acta: Disputatores ad cœnam vocati, atque ita discessum. Affuit quidam, patris nostri dilectus in spiritu filius, qui huiusmodi re mirificè commotus, quòd homo petulans sanctissimum virum huiusmodi contumelijs incessisset, accurrit ad Laurentium. Aderam tum ego fortè, quum hic & ira & via fessus, Et quid, inquit, pater? Patieris ne honorẽ tuum ab ijs improbis lacerari? Tum Laurentius: Quid est, fili? Ille rem omnẽ, vt se habet, narrat, non verbis solum, sed & ore & oculis & manibus sic indignantibus,

Eius eximia lenitas & tolerantia in iuriarum.

vt non eum solum in quem essent illa iactata, sed quenuis alium immunem ab iniuria, facile commoueret. Quid tum Laurentius? Putatis ne aliquod irati animi signum protulisse? Testor Dominum Iesum, quum intentos in eum ad id vnum coniecissent oculos, nihil mutationis in eo vultu perspicere potuisse. Nihil indoluit, aut questus est: immò noluit scire, quis affuit, quis dixit: non fronte aut vultu aut signū aliquando vel minimum edidit animi cōmōtoris. Vt autem mœrentē filium solaretur, placido vultu: Noli, inquit, te afflictare fili: Dominus Iesus, cuius negocium est, ipse aderit honori suo. Neq; sanè in eo falsus est. Nam paucis pōst mensibus dux ipse cum satellitibus suis partim exilio, partim vinculis, morte nōnulli affecti sunt. Quamquam autem nihil videtur addi posse ad hanc mansuetudinem, nescio tamen an id, quod accidit iterum in simili genere, sit admirabilius. Nam quum solenni pompa Eucharistiæ sacramentū festo corporis Christi circumferretur, comitatu (vt solet) totius populi frequentissimo, heluo quidam, qui clerici scelera ab episcopo damnata impudentiū defenderat, ante ostium propriæ domūs consistens, dum inde Laurentius transit, Deum nihil veritus, qui ante oculos eius incedebat: En, inquit, qui pro sancto colitur. O insani, qui talem hominem adoratis. Audit Laurentius. Sed quid arbitramini? Gradu quo vadebat, perseuerat: non vultum, non oculos deflexit ab Sacramento: & quum aliquot pij homines commoti rei indignitate, cum facibus ad illius domū vellent concurrere, vix à me qui tunc aderam, repressi sunt. Quod tamen facinus vindicauit paulò pōst Senatus, maiori Laurentij gloria, illa præter cæteros inflicta pœna, vt perditus ille frequentiori populo in ecclesia pontificali super pulpito publicè mendacium fateretur. Certauit autē Dominus cum Senatu nostro in pœna supplicioq; miseri. Nam paulò pōst pulsus vrbe est, profugusq; nunc errat procū à domo liberisq;, inops atq; mendicus. Sed penè infinita sunt talis mansuetudinis testimonia. Erat autem verborum actionumq; tanta mensura, vt si inferiora hæc caelestibus conferri fas est, (caelestis enim certè animus esset) vix ego motus calorū & reuolutiones & gyros agi maiori ordine atq; mensura crediderim. Ipse quidem discipulo reuelauit, sibi à Deo datum fuisse, vt quouis loco aut tempore se colligere vellent, & in cælum mētem erigere, semper posset. Quòd si fortè aliquibus, vt solet, imaginibus turbaretur, nō aliter abigere se diceret phantasias illas, quàm si musæcas oberrantes pelleret ab oculis. Erat in illis causarū actionumq; turbinibus semper quietus & immobilis. Nihil audire diceret: quasi in cælo esset animus, corpus in terris. Rursus autem, si stylo aut orationi sese dedisset, & interpellaretur, vt sepè fit, ab aliquo eum adēte, videres sine vlla molestia, cœpto opere intermisso, quasi ocio sum iucundo vultu venientē excipere, quoad vellent, audire: tanta profectò animi pace, vt angelica interdū videretur potius, quàm humana. Hanc tam admirabilem constantiam sola diuinæ bonitatis meditatio poterat emollire. Dixi superius, quum de matris dormitione loquerer, in illius funere lachrymam non emisisse. Videte patres, vbi lachrymæ profuerent. Donum enim habuit lachrymarum, vt nemo ferè alius. Quum post prandium aliquando sederet, & de diuinis, vt solebat, sermonem haberet familiarem, conuersus ad eos, qui aderant, seruentiori quodam mentis affectu, Quid, inquit, agam fratres, quid agam, quum ad iudicem deducar? Quid egi miser, in quo sperare possim? Nihil habeo, nisi quòd ad illius sanctissimi ligni radicem prouoluam & plangam. Hæc quum dixisset, totus solutus in lachrymas est: quas cum profusius emisisset, & erectus vidisset nos, qui aderamus, compungi, & illas lachrymas admirari, veritus nè quid ex his laudis humanæ surreperet, Videtis ne, inquit, has lachrymas? Affectus cuiusdam sensualis fuerunt, non veræ deuotionis, à qua absum longissimè. At quàm pulchrè diuina bonitas conuenientem illi animo sedem tradiderat. Omittite virtutes aut sanctitatis nomen: facite vos tunc primū eum videre: angelum, non hominem, credideritis. Fuit proceritate corporis altiore quàm iusta, gracilioribus membris, colore candido, statu erectus & celsus, omni facie admodum decora. Oculis verò vniuersum corpus ita moderantibus, vt venerationem & sanctitatem vndique spirare videretur.

De amore fraterno, de prophetia, de eiectione demoniorum, de misericordia, & moniali, cui per spiritum Eucharistiam communicauit.

Cap. 8.

Sed

ultio diuina
in eius ob
tricatoris.

Dictorū fa
ctorum que
eius mode
ratio.

Donū siue
gratia lach
rymarū.

Extenuat la
chrymas
suas.

Figura cor
poris egre
gia.

Sed quia de Marco & Leonardo fratribus nihil haecenus dixi, nolim aliquis existimet, vltimos vnquam sese maiori charitate dilexisse. Viscebatur ab his quotidie: ad eum publica omnia & priuata deferebant: sed omnes ferè illorum sermones erant de aeterna vita. Cæterum quàm diuino spiritu omnibus in actionibus suis ageretur, vltimis illorum horis apparuit. Laborauerat Marcus valetudine diuturna, domo per annum non exierat: cupiebat fratrem videre, quo nihil in terris charius haberet. Recusabat Laurentus venire. Domo enim fraterna, sicuti materna, vt antea diximus, semper abstinuit. At ille orare enixius, & obsecrare per fraternæ iura pietatis, vt mori eum nõ vellet sine sua benedictione. Solabatur eum, & promittebat venire Laurentius, sed tamen differebat. Ibat ad eum Leonardus pater, ibam ego, orantes vt veniret, si quidem viuum reperire vellet. Dicebat, bono animo essemus: venturum sese, quum tempus exigeret: & certè aliquotiès videbatur meliùs habere. Quum autem apparuit hora, quam expectauit, fallere charissimum fratrem noluit. Ecce venit ad eum, quum minimè expectarem. Iam propinquus emissioni spiritus. Ingressus, & super lectulum fratris incumbens, salutat eum dulcissimis verbis, quasi promissum persolutum venisset. Marcus hilariori vultu conuersus, significato gaudio de illius aduentu, inter eius amplexus latus & voti compos, in Domino requieuit. Nè tamen aut fortè, aut casu hoc accidisse aliquis existimet: idem penitens nono post anno in Leonardo fecit. Quintum ferè mensem domo exire, & Laurentium videre non potuit. Ibam aut mittebam, qui diceret fratrem extremum spiritum agere. At ille reddebat, horam adhuc non esse. Sic per multos dies rem duximus, ego eundo aut mittendo, ille differendo. Hora ea, qua promiserat, venit: quumque summa cum lætitia eum pater excepisset, vespera eius diei inter illius brachia spiritum feliciter emisit. Addam illud etiam ad eius gloriam & solatium meum. Orauit pro fratre illis diebus precibus ardentissimis: & salutem fratris indicat nepoti.

Charitas, erga germanos fratres.

Quum post aliquot dies ad eum venissem, afflictus mœrore adhuc recenti, post prima verba salutationis, Gaude, inquit, Bernarde fili: Leonardus pater tuus saluus est. Hoc ego quum ingenti gaudio excepissem, Et quomodo, inquam, scis pater? Saluus, inquit, est: & aliud nè cures. O lachrymas dulces, plenas lætitiæ & pietatis, quas ibi sudi ante pedes illius, quum tantæ lætitiæ nuncium nuncius tam fidelis attulisset. Quid autem alia innumerabilia confectè de spiritu prophetiæ? Vitam sanctissimæ Abbatissæ à medicis derelictam, dilatam à Domino, dixit: & paucis diebus liberata est. In eodem monasterio sororem miræ sanctitatis comploratam, & iam penè exanimem, lugentibus alijs, bono animo esse iussit: & illo triduo omnino libera euasit. Propinquum suum, qui triremem conduxerat ad couchendas ex Ponto merces, cauere iussit, nè triremem in Ponto dimitteret. Ille verò non solum triremem dimisit, sed maximo etiam fortunarum naufragio est affectus. Cæterum & filiorum orbitates, & lucra, & damna, & honores repulsaque, agritudines & incolumitates, aliaque tum prospera, tum aduersa, quæ quotidie accidunt, innumerabilia antè dicebat. Filium meum desperatum à medicis, extremum spiritum agere ad eum detuli, vt consulerem de loco sepultura. Ille suspensò aliquantulum & vultu & sermone, respondet tempus adhuc non esse talis consilij. Ego quia ex peste familia extra ciuitatem aberat, admiratus huiusmodi responsum, Quoniam, inquam, modo potero pater tempestiue deliberare, quem iam expirasse existimo? Rursus ille: Redi bono animo: tempus adhuc non est. Reuersus igitur domum, reperi puerum præter omnem spem meliùs habere. Neque tempus illud benignitate Dei ad hunc vsque diem apparuit: & spero filium potius de mea, quàm me de filij, sepultura cogitaturum. Sanè ipse suum obitum prædixit virginibus sanctæ Crucis per dies aliquot antequàm accideret. Neque minor in eo fuit demoniorum pellendorum, & discernendorum gratia spirituum. Qui affuit & vidit, mihi narrauit mulierem ad eum deductam, spumantem ore & dentibus frendentem. Quod ille videns, Attulisti ne, inquit, mihi hunc demonem, tanquam ad apostolum? Ite fratres, & querite qui sit me sanctior: sum enim homo peccator.

Eius prophetiæ.

Faculeas pellendi demones, & discretio spirituum.

Enimuerò illi magis orabant, genibus prouoluti. Agè, inquit, valeat fides vestra, quæ Chananæ profuit & centurioni. Imposita arreptij capiti manu, Quid, inquit, male demon venisti pauperulam hanc vexare? Vbi nunc superbia tua, quum de celo decidisti? Non te pudet depugnare cum muliercula? Agè, dimitte illam: Dominus Iesus te præcipitem agit. Signaculo suo insignita est. Videres inter hæc verba illam

Mat. 15, & 2.

Eia. 14.

contumaciam, atque oris distorti prauitatem explanari, illum tremorem palloremque in naturalem verti faciem. Admirantibus omnibus, & omnipotenti Deo gloriam reddentibus, liberata est.

Spirituum verò cogitationumque discretio vbinàm maior apparuit? Decrenerat monasterium monialium reformare: quod vt faciliùs assequeretur, assignare volebat illis in confessorem virum fidelem & sanctum. Is autem, vt erat bonus & simplex, recusabat, timens cum mulieribus implicari. Postquàm negauit, tacitus pœnitentia est: deliberat redire. Hunc autem cùm Laurentius procùl venientem conspexisset, priusquàm verbum presbyter ille faceret, aut diceret, ad quid veniret, dextra cingulum tenens, Benè facis, inquit, frater: nòui ad quid venias. Velim autem scias, veluti cingulum istud, (manu siquidem cingulum suum tenebat) sic à Deo te mihi esse permissum. Admirans ille, & magis corde compunctus: Accipe pro seruulo me, inquit: nunquàm mandata tua relinquam.

Consolatur
hominem
iam planè
desperatū.

De Plebano non tacebo, adulterio, simonia, furto, & omnibus probris infami: qui ad vltimam inopiam redactus, vt omninò neque se, neque filios posset alere, quos occultos alebat, impias sibi ipsi manus afferre statuerat. Hoc quum cognouisset in spiritu Laurentius, accersit illum, dicit quid cognouerit: solatur eum verbis charitate plenis. Tum declarat, accidisse hoc, permittente Domino, propter eius flagitia: & nisi respiciat, maiora minatur: Misereri tamen illius inopia: Dat illi deindè aliquot aureos, Quum eximiam charitatem miser ille vidisset: quippe qui vitæ malè actè conscius, pœnas potius aliquas, quàm eleemosynam expectaret: pròcidit ad pedes illius, & totus liquefactus in lachrymas, non poterat diuelli, promittens & iureiurando contestans vitam reformare: & comprobare quidem opere, quod promisit. Vixit autem postea aliquot annos, timens Dominum, & in mandatis illius incedens, magna cum admiratione hominum, qui eum antè cognouerant.

Nota ad mirabile quiddam.

Statueram, optimi patres, delibare potius miracula, quàm narrare. Mores etenim & angelicam in terris conuersationem describendam præcipuè susceperam: sed velut incurrans in hac, silere non potui. Postea verò quàm necessè fuit, non omitam hoc, quod est genere præclarum, & magnitudine rarum, & fama notissimum. Sacra quædam virgo erat magnæ sanctitatis. Hęc per multos annos abstinentia, vigilijs, orationibus steterat ante Dominum. Accidit autem, vt solennitate corporis Christi, neque sorores aliæ, neque ipsa communicare diuinis mysterijs possent: & quum agrè ferrent, & illa in primis sanctissima mulier, oratum Laurentium mittunt, quia prope esset monasterium, vt si gratiam communicandi eo die habere non possent, ipse saltem dignaretur, dum celebraret, pro ancillis suis orare. Promittit Laurentius. Quum autem celebraret ad populum, post eleuatum sacramentum factus extra seipsum est: detulitque eum spiritus ad illam mulierem in cella clausam, & contemplationi vacantem: quæ fortè tunc miro quodam desiderio communicandi teneretur, & sacra illi mysteria communicauit: siue in corpore, siue extra corpus, Deus scit. Ab oculis quidem totius populi non discessit, donèc ad seipsum reuersus ab illo pietatis officio, reliquum Missæ peregit. Quum autem virgo illa quod acciderat, sacerdoti nunciasset, sacerdos patriarchæ, iussit ille, vt gratias omnipotenti Deo agerent, non sibi: & vt nunquàm, donèc viueret, manifestarent. Hęc ego, Patres, & huiusmodi alia multa à Laurentio fieri optimum Deum crediderim voluisse, siue vt suam bonitatem atque potentiam nec temporum edacitate consumi, nec immutari malignitate morum, nec fidei nostra tepiditate imminui crederemus: siue vt ea etiam, quæ sacris literarum monumentis edita sunt, & alioquin videri solent impossibilia, faciliùs crederentur à nobis: quippe cùm legerimus Ambrosium, cùm esset Mediolani, Martini exequijs interfuisse apud vltimas Gallias: Seuerum item Rauennatem episcopum, ad Geminiani exequias Mutinam in spiritu concessisse. Increbrescere tanti viri fama quotidie, & latius atque latius diffundi cœpit. Habere eum sæpè apud se Eugenius Pontifex voluit: semper excusauit, metuens nè quid ei noceret curia Romana. Cùm autem Eugenius vrbe pulsus, Bononiam venisset, efflagitatus ab eo, refragari non potuit, quòd ampliùs neque alpes, neque itineris longitudinem, sicut antea fecerat, causari posset. Exceptus est à summo Pontifice, frequentibus cardinalibus, his verbis: Salue decus & gloria præsulum: ab vniuersa autem curia, maxima veneratione habitus. Voluit eum Eugenius apud se retinere, sed

Excipitur à Pontifice honorifice a modum.

sed imbecillitate corporis excusans, paucos ibi moratus dies, redijt indè latior, quàm ierat. Reliquit ibi maximum odorem sanctitatis. Pari amore seu maiore etiam Nicolaus quintus Pontifex nobilissimus eum dilexit, vt in illo ornando certauerit cum Eugenio. Nam sicut ille episcopum, cum primùm potuit, fecit: ita hic patriarcham, cum primùm oblata occasio est, creauit. Gradensi siquidem patriarcha mortuo, patriarchatum à Grado, nobili quondam vrbe, transfulit Venetias, idque nec cognita, nec postulata Senatùs nostri voluntate: quippe qui non minùs hominem, quàm ciuitatem, eo facto exornare cuperet. Allata res haud satis placuit Senatui, verenti nè spiritualis & ecclesiastica dignitas, auclta opibus & autoritate, veteres, quas cum superioribus episcopis discordias habuerant, renouaret: beatissimi tamen patris mansuetudo dirimit facillè dubitationem. Adijt enim cōtinuò ducem & collegium, sese dixit abhinc duodeuiginti annos inuitem episcopum factum, & à quiete sua in hos turbines secularis iniectum: desiderare nunc quietem, & minui magis pondus præsulatùs quàm augeri, sibi esse in animo, hoc oneris quibuscunque posset modis deprecari, nisi ipse dux, ad quem ciuitatis suæ dignitas pertineret, fortè sentiret aliud: pro cuius honore, quoniam ita de se merita ciuitas esset, nullum laborem recusare deberet. Excitauit omnium lachrymas sanctissimi patris mista charitati humilitas. Dux, qui rem hanc ægerimè antè tulerat, & ab Eugenio tentatam semper impugnauerat, statim ex sua toriusque collegij sententia enixè eum rogare cœpit, vt libenti animo id muneris susciperet. Sic quod inuidiosum fuerat in dignitate, ex mansuetissimis sancti viri moribus gratissimum factum est.

Nicolaus
V. fecit eum
Patriarchā.

Patriarcha
tus Venetias
transfertur.

De dictis ab eo memoratu dignis, & summa nominis eius celebritate. Cap. 9.

SED quia mores & actiones illius haec nō profecuti sumus, subiiciemus etiam de dictis aliqua memoratu digna, quantum meminisse ex domestica consuetudine potuimus. Dicebat, serui Dei non esse, à magnis peccatis cauere: id enim esse secularis hominis: sed parua vitare, nè charitas refrigesceret. Non simul ac corpus extenuatum fuerit, de abstinentia remittendum: propterea enim abstinentiū. Tribus monacho opus esse: desiderio, moderatione, & gratia. Nam vbi horum aliquid desit, ibi perseverantiam esse non posse. Humilitatem esse torrenti similem, qui ætate tenuior, quasi serperet: hyeme verò atque vère, inundaret. Sic humilitas in prosperis quidem exigua, in aduersis magnanima esse debet. Minime sibi placebant in monasterijs ampla ædificia: & cum videret latiora cellasve ampliores, caput quassans, dicebat: Nō sic patres nostri, non sic. Dormitorium ipse fecit apud Leoniciū ex sepe & creta, cum tamen lateritiū facere facillè posset propter monasterij facultates. Dicebat enim, nullam rem monachum adspicere debere in hoc seculo, quæ desiderium illius teneret. Maxime pensanda esse eorum proposita, qui se conferrent ad religionem, nè, dum ineptus suscipitur, ab eo aptus corumpatur. Dicebatque, cum augeretur nimium numerus, rigiditatem vitæ atque monasticum vigorem diutiùs non posse consistere. Raram siquidem esse perfectionem. Memini adolescentem nobilem ad monasterium confugisse: quem cum intellexisset fratrum nimis suasionibus pellectum, patri flagitanti reddidit, dicens: Accipe filium tuum, religionis propositum à sancto spiritu est, non ab humana suadela: & est longè deterius, ab religionis vita deficere, quàm eam nunquam suscepisse. Ex quo die factus est sacerdos, quotidie Missam celebrauit, nisi valetudine impediretur. Dicebatque, qui, cum posset Domino suo frui, non frueretur, facillè se declarare, Domini sui curam non habere. Pudicitiam cum carnalibus blandimentis, nihil aliud esse, quàm ignem extinguere velle, & ligna superinijcere. Paupertatis donum quantum esset, neminem nō esse, nisi qui secreto cubiculo & contemplatione delectaretur. Consultò Deum gratiam religionis hominibus occultasse: nam si cognosceretur illius felicitas, omnes ad eam concurrerent. Neminem bene scire quid esset humilitas, nisi qui à Deo accepisset, vt esset humilis. In nullo enim tam falli homines, quàm in vera humilitate cognoscenda. Veram scientiam esse, scire hæc duo: Deum esse omnia, & se nihil. Sæpè monebat, nunquam amittendam de Deo fiduciam. Illam esse, in qua animæ vita consisteret. Diuitem dicebat non posse saluari, nisi per eleemosynam. Tanto facilius esse munus Imperatoris aut ducis, quàm episcopi, quato difficilius esset, quæ nō videas regere, quàm quæ videas. Inter labores publicos bellorū, quæ eius

Eius sententia memorabilia.

Quotidie sacrificat.

Religionis monasticæ felicitas.

Vera scientia.

etate

ætate plurima fuere, dicebat senatoribus nostris: Si vultis Dominum vestri misereri, nihil vos ex vobis aut esse, aut posse iudicetis. Bonum principem assimilabat capiti: quia sicut caput & lingua implorat auxilium pro reliquo corpore se non mouente, ita principis oratio potest placare Dominum, quanuis populus alijs intendat. Vitanda monebat, quæ multis obstaculis impedirentur: quia opera spiritus sancti facilia essent & equabilia, diaboli aspera & plena sentibus. Et cum de rectoribus ciuitatum secularibus loqueretur, quasi illorum laboribus condolens, non sine clementia Dei fieri putabat, vt virtutis comes esset gloria, & quasi laborum curarumque delinimentum aliquod: tantisper autem gloriæ cupiditati ignoscendum, dum virtutem velut ancilla sequeretur, non autem quasi domina præcederet. Innumerabilia alia sapienter & dixit, & sensit, quæ quidem referre, infinitum est. Ceterum iam plenus erat dierum, nomenque illius & fama latius quotidie fundebatur. Nemo veniebat ad hanc urbem, qui non vel in primis spectaculis appeteret hunc patrem videre. Taceo vulgus & turbam sine nomine, qui, quacunque incederet, ad eum visendum, veluti ad angelum de cælo demissum, per vias & compita concurrebant. Cardinales omnes, duces & principes domi cum inuisere, vitam inuestigare, thalamum, cubile, cœnaculum, omnia lustrare oculis & venerari. Franciscus Sfortia Mediolani dux & Blanca vxor, Galeatium maiorem natu & magne spei filium adhuc impubem, Venetias cum misissent, illud in primis mandauere, vt puerum ad sanctum virum deducerent, vt imponeret illi manum, & eius orationibus commendarent. Bartholomæus Collionus, clarissimus hac ætate dux, magnam ad eum vim auri derulit, quam in pauperes disperiret. Quod fuit & in militari viro propter deuotionem, & in patre nostro propter opinionem, rarum & singulare. Iam aduenæ & peregrini omnis ordinis & generis, Pannonæ, Germani, Galli, Hispani, vel qui Romam ad limina Apostolorum, vel qui in Orientem ad Dominicum sepulcrum pergerent, tum felices auras sperabant, si benedictione huius patris accepta discederent. In maximis verò patrie periculis dux noster atque senatus non aliter ad illius orationem confugere, quam ad oraculum quoddam. Quantum autem illius oratio proficeret, vnum aliquid prius, quam partem hanc claudam, in testimonium referemus. Est prope Corcyram locus asper & incultus, vbi vir habitauerat eremita triginta & amplius annos, vitæ abstinentia & orationibus, & quod primum ferebatur, prophetiæ spiritu insignis. Gerebat fortè Corcyre negotium vir quidam de nostris, tam genere quam moribus præstas: qui cum arderet bellum, quod cum Philippo Mediolani duce gerebamus, & afflictiores viderentur esse res nostræ, adiit virum Dei, rogat eum, nunquid Veneta respublica, vt ferebatur, deplorata esset. Ad quem eremita: Commotus est furor Domini, inquit, contra vos, quia verbum Domini proiecistis: & nisi potestis vestri lachrymæ interpellarent pro vobis, iam dudum quasi Sodoma periissetis. Tale de Laurentio testimonium retulit eremita in medijs Corcyre rupibus & speluncis. Cui non solum Laurentius, sed omnes ferè mortales incogniti erant & inauditi.

Celebritas
nominis
sancti viri.

Efficacia
precii eius.

Charitas
erga oues
ipsi commissa.

Porro charitas illa, qua suas oues prosequeretur, vix animo concipi posset, nedum verbis explicari. Totus illi pontificatus inter grauissimorum temporum maximorumque bellorum turbines consumptus est. Non erat contentus propria oratione: animabat hortando, monendo, obsecrando, iubendo, vt profecto tantæ charitatis & ardoris vel minima pars vim cælo inferre potuerit. Et hoc, si mihi liceat, proculdubio dixerim fuisse Quirinæ matris suæ præsagium, quod filio nascenti præcata est: ijs præcipue temporibus, quibus ter quaterve in præcipiti fuit Venerum imperium.

De vltima ipsius valetudine, & quæ in ipsa dixit aut fecit. Cap. 10.

A Gebat annum quartum supra septuagesimum, corpore quidem imbecillo & tenui, sensibus autem integris, & sine vlllo vitio valetudinis: nisi quod ingravescens ætas, additis inedia, vigilia, aliorisque ab ipsa adolescentia susceptis incommodis, totum corpus pariter attriuerat. Nos autem de eius vita plusquam de nostra solliciti, hortabamur vt audiendi onera deponeret. Quibus ille, vultisne locum, qui mihi commissus est, deseram? Nam quod ad ieiunia, vigiliis & castigationem carnis attineret, senescere corpus, spiritus iuuenescere videbatur: & aut Paulum referebat, qui nonagenarius vescebatur palmulis: aut Hilarionem, qui octogenarius farinula, aut alium de patribus antiquis. Vt autem nihil ad cumulatam gloriam decisset, perseue-

perseveravit scribere vsque ad eam diem. Fortè tunc librum de gradibus perfectionis absoluit. Dum autem post cibum mecum de more ambularet, Quàm libenter abirem, inquit, si Domino placeret. Neque enim melior sum, quàm patres mei: sed tu bone Iesu obsequi non debes voluntati meæ, sed vtilitati populi tui. Voluit autem Dominus preces eius audire. Febri post paucos dies acerrima corripitur. Lectum paramus: ille commotior & indignanti similis, Mihine plumam paratis? Qui mollibus sternuntur, in domibus regum sunt. Non in pluma Dominus meus, sed in durissimo ligno cubitavit. An non meministis, quid beatus Martinus in re simili responderit, nõ decere Christianum hominem mori, nisi in cinere & cilicio? Nihil igitur tunc profecimus, victique ad eius mattam detulimus inter brachia. Cùm autem neque medicis, neque pecuniæ parceretur, & ministrantium circa se studium videret, compungebatur animo: En quanta, dicebat, ob huius sacci vilis sanitatem parantur: quanta perduntur: cùm interea pauperes Christi non panem, non stratum, non ignem habeant, vbi calefiant. Intellexit aut vir sanctus migrationis diem aduenisse. Haftenus, inquit, filij per iocum res acta est, seriò nunc agitur. Propè est sponsus: eundem ei obuiam. Et sublatis in cælum oculis, Venio, inquit, ad te bone Iesu. Observatum est autem ab ijs, qui ministrabant ei, quòd aliquando plenus animi, ardore quodam spiritus in cælum ferri gestiebat: interdum verò in profundum sese humilitatis abijciens, pertimescere videbatur diuinum iudicium. Nam dum ego ad eum non sine lachrymis dicerem, Quàm læto animo migrare debes, o pater, cui palma cælorum parata est: Decerni, inquit, fili fortibus solet hæc palma, non ignavis meique similibus. Hæc humilitatis: illa verò quàm plena fiducia? Nam cùm nos lachrymari videret, Abite, ait, hinc cum vestris lachrymis: tempus lætitiæ est, non lachrymarum. Sic in fiducia Macarium, in timore Arsenium referens: inter vtrunque incedens, vt cum fiducia metueret, nec sine timore consideret. In campum igitur cum morte descensus, armari se sacramentis Ecclesiæ, & ad sacellum inter manus deferri postulavit. Et cùm è strato subleuatus, innixus humero meo, labantia membra regere non posset, paululum resedit. Effundebar totus in lachrymas. Quod ille aduertens: Quid ploras, inquit, Bernarde fili? Da mihi dexteram. Quam quum ambabus suis tenuisset, Confide, inquit, & bono animo esto: nunquàm enim te deseram. O vocem dulcem pariter & acerbam. Nescio quomodo non elanguit cor meum: nisi quòd temperata fuit tam certa promissione mœstitia. Certè illius diei, illius loci, patres clarissimi, debeo nimis crebrò meminisse. Legatum, quod à dulcissimo patre mihi relictum est, omnifide & spe veluti brachijs amplexabor, quasi ob signatū ab angelis, subscriptum à beatis spiritibus: quorum gloriosam & innumerabilem multitudinem ad suscipiendam fidelis conserui animam cubiculum illud compleuisse non dubito. Quam verò suppellectilem creditis fuisse compertam in his edibus? Putatisne aurum aliquod aut argētum? Illud admirabilius, quòd nullum omnino librum possederit. Cùm quotidie legeret aut scriberet, librum tamen vllum possidere noluit. Testamētum omne, quod fecit, efferri sese iussit nulla pompa ad monasterium suum, quod abest duo millia passuum extra civitatem, ibiq; in sepulcris fratrum reponi. Neq; semel præcepisse contentus, quasi diuinaret, quid cōtentionis de illius sepultura esset futurum, vocari nos iterum iubet. Scitis, inquit, quæ de sepultura mandavi? Facite quod iubeo: nolite pompam parare. Neq; enim is sum, quem fortè existimatis: Antonium imitatus & Hilariem, qui in locis obscuris sepeliri voluerunt, nè colerentur à vicinis.

De oratione, quam habuit antè quàm migraret è vita, & de duobus miraculis. Cap. II.

SV scepta verò paulò ante diem sacri olei vnctione, sermonem habuit de mortis vtilitate ac de cælesti vita, miro quodam sensu ac gravitate verborum. Nam vt erat supinus, aliquandiu tenuit in cælum oculos. Tum denuò semiclausis, in hanc sententiam fari cœpit: (verba etiam, quantum potuimus tenere, subiiciuntur) Videtis, o filij, horam meam aduenisse: benedictus Deus, qui eam tandem venire voluit, cùm nulla sit alia via, quæ ducat in cælū. Ille enim venit nobis via, veritas & vita, vt eie. Ioan. 14. Etis de paradiso miseris exulibus, viam signaret in patriam redeundi. Si enim in hac vita tantum sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Sed absit à nobis tam stulta cogitatio. Quid enim vita hæc, nisi lanugo quædam (vt ille inquit) 1. Cor. 15. & veluti Sap. 5.

1. Cor. 15. & veluti memoria hospitis vnus diei praterentis? Christus pro nobis mortuus est primitiæ dormientium. Pudeat nos mortem timere, cum Dominus noster propter nos mori voluerit. Hunc diē semper ante oculos habui: tu scis Domine: quanquam dum vitam meam considero, confusio sit mihi potius appellanda, quam vita. Sed in spiritu humilitatis suscipe me, bone Iesu, vita & salus animæ meæ. Neque enim in iustificationibus meis prosterno preces meas ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Illa ego ovis amissâ, ad te pastorem redeo. Vocem tuam noui, non alienorum: peto Domine, vt ad ouile me reducas. Potésne spernere vocem clamantis & confugientis ad te? Nonne tu ille, qui dixisti, Clamabit ad me, & ego audiam eum: cum ipso sum in tribulatione? Ecce clamo plùs corde, quam ore, Domine: ecce tribulatio proxima est, & non est qui eripiat, nisi tu bone Iesu. Sed neque felicitium spirituum sedes affectare ausim, qui speciē intuentur sanctissimæ Trinitatis. Portio tamen aliqua creatura tuæ, postulat micæ suauissimæ mensæ tuæ. Nimum mihi fuerit, & heu quam nimum, si subtrus calecos infimi electi tui loculum aliquem huic pusillo tuo seruulo non negaueris. Conuersus deindè paululum ad adstantes, ait: Vos intereà fratres, seruate Domini præcepta. Omnis enim caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Contemplamini me: Ecce aruit fœnum, & flos eius cecidit. Horam hanc quis poterit euadere? Sed mihi credite, filij, nihil est præstantius, quam seruire Domino. Hæc cum dixisset, sublato paulisper brachio, quod denudatum tenebat, caligantibus oculis, vt Isaac illum antiquū videre te diceret, adstantibus crucis signo, Benedicat, inquit, vobis Dominus Iesus, fratres & viscera mea, & benedicat filijs meis qui absunt, quos in Domino parturij. Det vobis cor, vt eolatis cum: aperiat animum in lege sua, neque vos deferrat in tempore malo. Benedicat principi nostro, & vniuerso senatu, vt fortem cõmissi sibi principatus, ad honorem Dei & commune omnium ordinum bonum, sibi traditam recordentur. Benedicat deniquè populo meo, cuius amorem, pacem, cõcordiam Dominus in dies magis atque magis conseruare & augere dignetur. Dilucescere cœperat, & iam antea percrebuerat viuere diutiùs eum non posse. Mota igitur vniuersa ciuitas est. Canonici quidem primo diluculo sunt ingressi: quos dulcissimè recognoscens, ab his veniam petebat, si muneri suo non satisfecisset. Diuinum honorem commendabat & ecclesiæ cultum: tum vt mutua inter se charitatem seruarent. Postremò rogabat, vt in diuinis officijs sui meminissent. Quid ibi rursus lachrymarum, bone Deus, quid clamorum edebatur? Illum patrem, illum dominum, præceptorē, ducem. Paulò post procuratores sancti Marci ingressi sunt, & alij principes ciuitatis, sacerdotes & religiosi viri. Nullus deniquè ciuitatis ordo arceri foribus potuit. Loquebatur vnicuique aliquid ad salutem. Procuratoribus & principibus pauperes, iustitiam: sacerdotibus honorem Dei, negotiatoribus charitatem, aduocatis pauperum causas, singulis deniquè officiorum suorum munera commendat: vt admirabile fuerit artus illos penè exanimēs, intento semper spiritu laborem loquendi, benedicendi que per totum biduum (tantum enim superuixit) perferre potuisse. Nusquam magis enituit illa puritas & altitudo animi. Neminem respuit, omnes pari fronte suscepit: vt neque pauperis, neque diuitis, neque secularis vlla apud eum videretur esse distinctio. Plura intereà tum prædixit, tum fecit digna memoratu: quorum duo tantum subijciemus, vt appareat, omnem huius sanctissimæ vitæ partem, signis atque portentis, sicut cæteris claruisse virtutibus. Erat ei charissimus in Christo filius Marcellus nomine, clarus genere, sed vita clarior, vir bonus & iustus. Laurentium autem sic diligebat, vt palàm diceret, si quid de eo accideret, se nullo modo superuidurū. Cum audisset igitur de illius valetudine, continuo accurrit: introducitur ad eum: cui ad eius osculum inclinato Laurentius submissa voce: Marcelle, inquit, quid de discessu meo cruciaris? Ego quid præcedo, sed tu me propediem sequeris. Sic Domino placitum est, vt hoc Paschate nos iterum mutuo amplexemur. Lætiore ille huiusmodi verbo, quam tristiore, initio Quadragesimæ acri valetudine corripitur, & in Paschate, vt prædixerat, ad sepulturam elatus est. Dilectissimo autem filio Hieronymo, grauiter laboranti, salutem & prædixit, & reddidit. Nam cum destitutus à medicis pro mortuo haberetur, mater autem & sorores nihil iam spei nisi in patris huius orationibus haberent, misit ad eas sanctus hic pater, qui dicerent, bono animo essent: neque enim illa ægritudine moriturum. Quod sicut dixit, ita factum est. Paulò enim post reliquit eum febris, & pristina valetudini restituitur.

Deuota spiritus emissio, & inhumati corporis diuturna permansio. Cap. 12.

SED iam dissoluebantur sanctissima illa vincula carnis & spiritus, & quæ indissolubili pace per tot annos atque concordia vixerat, iubente Deo, illa terræ, spiritus cælo reddendus erat. Claudere paulatim coepit oculos facie quadam hilariori, & membra omnia explicare, quasi de labore ad requiæ transiturus. Quas ibi cæternas angelorum aduenisse vidissemus, si corporeis oculis potuisset videri illa societas? Tali igitur comitatu inter eorum cælestes voces & cantus felicissimus ille spiritus, velut igniculus in cælum emicuit. Hic finis sanctissimi patris verè felix, verè beatus. O si mihi nunc liceat laxare habenas lachrymis, & liberius lamentari. Vim facio mihi, patres. Erumpunt lachrymæ, nec cohibere me possim: sed non est huius loci: secretum cubiculum aptius est: ibi promissa tua, optime pater, quum necessè fuerit, repetâ: ibi dexteram tuam testabor, præsertim cum sæpè aliàs in maximis periculis inuocatus, me miris modis adiuueris. Orta altera luce, effusa incredibili concursu tota ciuitas est: vi penè fores effractæ, vt in ecclesiâ subito deferri necessè fuerit ad oculos populi de pascendos. Tanta autem continuò circumstetit feretrum multitudo, vt à gradibus chori, vbi positus fuerat, raptus deinde sit, non hominum manibus, sed sola sese comprimentium atque impellentium turba, vsque ad valuas ecclesiæ. Discissæ vestes, sublari calcei, omnia ad venerationem direpta. Cæterum vt primitiæ aliquæ sanctificationis, & publicum iam apparere testimonium inciperet, scholæ illæ quatuor celeberrimæ. (sic enim eas appellamus) nō quasi ad mortuum, sed ad viuentem & sanctum, & viris frequentissimæ, & ornatu ac pompa, non quidem lugubri aut funebri, vt solent in mortuorum clationibus, sed vt in processionibus ac supplicationibus, quum gratiæ publicè Deo redduntur: sic nullo publicè aut priuatim iubente suadentēve, sed ipsæ per sese sic instructæ auratis cereis, & omni honoris ac lætitiæ significatione accurrere. Quale illud etiam testimonium, quod bini ex vestris fratribus, quum ad illud officium, vt cæteri, adissent, audire sibi visum sunt suauissimos quosdam cantus & inauditas modulationes? Redeuntibus autem ad monasterium, & illis non cessantibus, tum alter ad alterum, Audisne frater has melodias? Quidni audiam, inquit alter: angelicus planè mihi videtur iste concentus, non humanus. Idem affirmare alius coepit. Vtrisque igitur admirantibus, nunquam illi cantus, quo ad usque ad monasterium peruenere, cōtinerere. Expletis officijs, quum offerendi tempus aduenisset, ecce quo pacto, præcipuo quodam Dei iudicio, tunc quidem occulto, sed paulò post aperiendo omnibus, lis oriri cœpta inter patriarchales canonicos, & fratres sancti Georgij: Hi quum ex præcepto patris nostri repeterent, quod mandauerat de loco sepulturæ: illi sacros canones afferrent, vt prælati in proprijs ecclesijs sepeliretur: neque semper defunctorum ordinationibus parendum, ex Marcellini Pontificis exemplo: qui quanquā corpus suum inhumatum sub anathemate permanere iussisset, visum esset tamē sanctis patribus non tā hominis, quā pontificis habere rationem. Interim autem sacrum illud corpus in ecclesiæ sacrarium reponitur, quasi litis euentum expectaturum. Accidit autem res omnibus retrò seculis inaudita: pace dixerim sanctorum aliorum omnium: quod quidē extet ex eorum monimētis. Nam ibi corpus illud dum reponitur, altero ac tertio die, nec corruptionis aliquid, nec foetoris apparet. Itemque & quinto & sexto nihilominus integrū perseuerat. Tanta rei miraculo excitata, accurrit vniuersa ciuitas: vident & exquirunt diligentius, nunquid sit delibutum vnguentis: omnia membra contrectant. Nihil pigmenti aut artis, nihil rigoris in membris, foetoris longè minus: quin potius odorem suauissimum membra illa spirare videbantur. Addit miraculum miraculo. Nam post biduum rubescere genæ, & viuis per membra sanguis conspici coepit. Et iam capere non poterat sacrarium illud concurrentem turbam, & sese inuicem comprimentem: vt octauo tandem die necessè fuerit in ecclesiam publicè deferri, ad oculos populi exatiandos. Tum verò & admiratio, & stupor, & clamores. Igitur qui litigant, & instantius postulant, & hi custodiunt diligentius. Reponitur iterum in sacrarium, vbi per dies quadraginta perseueravit incorruptus & integer. Omnibus illis diebus nunquam non visitatus est: nunquam sacrarium illud non apertum omnibus fuit, videre & venerari volentibus, donè septimo supra sexagesimum die, quum alio qui satis cōmodè seruari posse non videretur, sepulturæ traditus est officijs & honoribus, non quibus cæteri solent, de quorum virtute & meritis ambigatur: sed quasi sancti cuiusdā

Reddit spiritus S. Laurentii.

Publicum eius sanctitatis testimonium.

Carthusiani duo audiunt angelicas cantiones.

Contentio de eius sacro corpore.

Insigne miraculum.

Diebus 67. manet corpus incorruptum.

cuiusdam reliquæ, sic cum omni honore collocatæ, decimo sexto videlicet Calendas Apriles, quum sexto Idus Ianuarias migrasset ad Dominum. Multi non solum ex Italia, sed Illyrico etiam atque Epiro, ad id ostentum domo profecti. Medici omnes, & præsertim Gerardus Veronensis, medicus ætate nostra omnium nobilissimus, qui cum in hac ægritudine visitauit, naturæ nulla vi fieri posse testati sunt, præsertim cum putrida febris laborasset. Diffusus enim per venas putridus & corruptus humor, corruerit necesse fuit reliquum corpus: vt impossibile penitus extiterit, absente calore naturali, vel paruum aliquid temporis integrum incorruptumq; manere. Quantum igitur, quamq; admirabile spectaculum fuerit, aliorum sit iudicium. Nam si beatissimo Bernardo honori datum est, vt dandum erat, quod corpus eius triduo inhumatum subsisteret: quid Laurentio nostro tribuendum, qui tot dies & penè menses integer & incorruptus euasit? Mota ciuitas tantæ rei miraculo, dare operam voluit, nè eiusmodi ornamento, vel primi scilicet, vel sanctissimi patriarchæ reliquijs, patriarchalis ecclesia spoliaretur. Hoc facto relatū in memoriam illud beatissimi Martini Turonensis episcopi: qui quum apud Condatensem Pictaunorum urbem diem obiisset, & Pictaui, apud quos obiisset, retinere vellent: Turonenses autem repeterent proprium antistitem, tandiū in contentione res illa versata est, donèc à Turonensibus furto sublatus, propriæ ecclesiæ restitueretur. Quæ autem miracula deinceps acciderint, quæq; accidant quotidie, ad sepulcrū illud diuinam opem poscentibus, ea non aggredi fatiū existimaui: quippe quæ innumerabilia sunt. Inquirentur fortassis aliquando diligentius ab ijs, quorum sicuti auctoritas maior est & officium solennius, ita vix crediderim fieri posse, vt tanti luminis splendorem Deus iacere diutiū in tenebris patiatur.

Miracula
ereberrima
ad eius se-
pulcrum.

CERTAMEN SANCTI MARTYRIS POLYEVCTI, AVTHORE SIMEONE

Metaphrasæ.

IANVAR. 9.
Beda & Vfu-
ardus hunc
habent Idi-
bus Febru-
arij.

Nearchus
& Polyev-
ctus milites
amicissimi.

Test vlla alia pulcherrima narratio, pulcherrima quoque est narratio admirabilis martyris Polyevcti. Nam cum utilitate, magna quoque est coniuncta iucunditas. Huius autem rei potest ea non falsam testem adducere experientiam. Dicatur ergo, & à nobis in medium proferatur pijs Deique amantibus auditoribus, vobis quoque pro viribus quæ vestra sunt afferentibus, aures orationi attentas exhibentibus, promptumque & alacrem animum præbentibus narrationi.

Tempore Imperatorum Decij & Valeriani, erat quidam Nearchus & Polyevctus, studio quidem milites, amicitia autem ita inter se deuincti, vt longè magis, quam si inter eos intercessisset sanguinis & cognationis necessitudo, summo suū inuicem desiderio & insigni concordia ac consensione coniuncti essent eorum animi, & vterque in alterius corpore se putaret viuere & spirare. Erat autem Nearchus quidem Christianus & fidelis, pietateq; ac vera religione perfectus. Egregius autem Polyevctus, gentilis quidem religione, & veritatis luce nondum illuminatus, alioqui se Christianum accurate conseruans, & omni virtute exornans: & erat quidem olea frugifera, hoc autem solum ei deerat, quod nondum erat in domo Dei. Quoniam autem Decius ille & Valerianus non rectè vtebantur imperio, nec eum, qui illud eis dederat, agnoscere & colere volebant, immò verò manum impiam & cum Deo pugnantē, in ipsum exerant: & non solum eum negabant, sed omnes quoque subiectos scriptis edictis incitabant, & omnibus modis arcebant à Dei cognitione: & deos pro dolor falsos & vanos, in veri Dei locum constituebant, & illos colere & adorare cogebant, qui minùs habent sensus, quam lapides & statua.

Quoniam ergo hæc ita habebant, & proposita erant supplicia & præmia: ijs quidem qui parebant, honores, dona, & pecuniæ: ijs autem, qui non parebant, minæ, poenæ, & vltimum malum mors: amico rimuit Nearchus, & putauit hoc esse tempus, quod effecturum esset, vt dissensio in religione, eorum quoque dissolueret amicitiam. Hæc cum in ani-